Μαθητοδηκεία, Φοιτητοδικεία , Πειθαρχικά ;;; – Αντιεξουσιαστική Κίνηση στα Χανιά

Μέσα στον Μάη, (διόλου τυχαία) λίγο πριν την περίοδο των εξεταστικών, επανεμφανίστηκε στα Χανιά το φαινόμενο των μαθητοδικείων: στο Μουσικό Σχολείο Χανίων και στο Γυμνάσιο Αλικιανού. Πρόκειται για μεθόδευση μιας μειοψηφίας αυταρχικών, ανεπαρκών για τον ρόλο του εκπαιδευτικού και ανεπιθύμητων (σύμφωνα με τις κλαδικές ανακοινώσεις των συλλόγων γονέων και καθηγητών) διευθυντών σχολείων, οι οποίοι σε συνεργασία με προθύμους της Ασφάλειας επιθυμούν να ποινικοποιήσουν την μαθητική διαμαρτυρία. Διευθυντές δηλαδή, που κατέδωσαν ονομαστικά μέλη των 15μελών, επειδή οι μαθητικές τους κοινότητες πήραν αποφάσεις για καταλήψεις στην ημέρα της πάνδημης διαμαρτυρίας των Τεμπών ή στην επέτειο της αστυνομικής δολοφονίας του Αλέξανδρου Γρηγορόπουλου.

Οι συγκεκριμένες κινήσεις παρανομοποίησης κατεκτημένων πολιτικών δικαιωμάτων των μαθητικών κοινοτήτων δεν είναι βέβαια πρωτοτυπία των εν λόγω υποκειμένων. Αποτελούν κεντρική πολιτική τακτική που επιχειρεί να σταματήσει την συλλογική πολιτική συμμετοχή των νέων. Ο διευθυντής σε ρόλο χαφιέ θα χρίζει τον αστυνομικό ως παιδονόμο του και θα σέρνει έφηβα παιδιά ως την εισαγγελία. Και έχει σημασία τι ακριβώς είναι αυτό που κινητοποιεί τα μαθητοδικεία στα Χανιά. Και αυτό είναι ότι οι συνελεύσεις και τα εκλεγμένα συλλογικά όργανα των μαθητικών κοινοτήτων αποφάσισαν μια μαζική συμμετοχή σε διαμαρτυρίες ενάντια σε γεγονότα που έχουν προκαλέσει γενικευμένη οργή και δυσαρέσκεια.

Χαρακτηριστικό των δύο διαφορετικών κόσμων είναι και το εξής: Από τη μία, η στάση των διωκόμενων μαθητών και μαθητριών που

αρνήθηκαν να ονομάσουν τον γονέα που έκανε την καταγγελία, έτσι ώστε να προστατέψουν το παιδί του από τυχόν στοχοποίηση. Και από την άλλη, η στάση των διευθυντών, των αστυνομικών, των ανθρωποφυλάκων που έχουν αλλεργία στη δημοκρατική πολιτική συμμετοχή και την συλλογικότητα των εφήβων.

Ενδεικτική είναι η στάση της διεύθυνσης της Δευτεροβάθμιας που πάγωσε το θέμα και κράτησε στη θέση του τον διευθυντή του μουσικού σχολείου, κάνοντας επίκληση στην ηρεμία, την τάξη και την ασφάλεια, μπροστά σε μια μεγάλη διαμαρτυρία μαθητών, γονέων και εργαζομένων στην εκπαίδευση. Φυσικά οι ίδιες αρχές που διατηρούν στην θέση τους πρόθυμους καταδότες πολιτικοποιημένων εφήβων, δεν έχουν κανένα πρόβλημα να σέρνουν ή να μην υπερασπίζονται στα δικαστήρια εκπαιδευτικούς που δεν δέχονται τις αυταρχικές πολιτικές στα σχολεία ή που εξασκούν το δικαίωμα να απεργούν (όπως στην πρόσφατη περίπτωση του Λουκά Σαλταφερίδη στα Χανιά.)

Βέβαια, μετά την γενική κατακραυγή, το σύνολο των συλλόγων και των σωματείων (όπως και οι θεσμοί, από τον τοπικό τύπο μέχρι και το δημοτικό συμβούλιο) κατήγγειλαν τις διώξεις, ενώ η εισαγγελία δεσμεύτηκε ότι δεν θα συνεχίσει ποινικά τις διώξεις. Τέλος καλό λοιπόν; Δυστυχώς όχι. Αν κρίνουμε από τα επερχόμενα φοιτητοδικεία στο Πολυτεχνείο Κρήτης (που συντονίζονται από ανάλογους πολιτικούς κύκλους) και από την στάση των τοπικών αρχών, η ποινικοποίηση της πολιτικής συμμετοχής (που θα διώκεται ως δήθεν ποινικό αδίκημα) συνεχίζεται στα Χανιά.

Με ανάλογες ακραία αυταρχικές μεθοδεύσεις διώκονται φοιτητές, επειδή με απόφαση των συλλόγων τους ενημέρωσαν εν ώρα μαθήματος για την γενική συνέλευση της σχολής τους, με θέμα τα δύο χρόνια από το κρατικό έγκλημα στα Τέμπη. Για αυτόν το λόγο, την Τρίτη 9 Ιουνίου, διώκονται πειθαρχικά! Και ας μη μας κάνει εντύπωση: Τα πρόσωπα, οι πελατείες, οι παρατάξεις και οι ομάδες συμφερόντων στην εκπαίδευση που βρίσκονται πίσω από τα μαθητοδικεία, είναι και πίσω από τα φοιτητοδικεία. Και σε αντίθεση με ό,τι επικαλούνται οι χαφιέδες και οι διώκτες των

μαθητών και των φοιτητών στα Χανιά, ο βασικός τους εχθρός δεν είναι απλά οι καταλήψεις και η διαμαρτυρία. Αυτό που φοβούνται είναι η ίδια η ουσιαστική δυνατότητα η μόρφωση να στραφεί στις κοινωνικές και τις εργατικές ανάγκες, στην συλλογική δράση, την κριτική σκέψη και θεωρία, την συλλογική οργάνωση που θα επαναφέρει το ζήτημα μιας δίκαιης κοινωνικής οργάνωσης.

ΟΥΤΕ ΣΤΑ ΧΑΝΙΑ, ΟΥΤΕ ΠΟΥΘΕΝΑ !!!
Σε πείσμα όμως εκείνων που ευαγγελίζονται αυτόν το θαυμαστό νέο κόσμο, έναν παράδεισο της αυταρχικής εγωιστικής κι αντικοινωνικής προσωπικότητας, οι συνεχιζόμενες επιχειρήσεις διώξεων μαθητών, φοιτητών και εκπαιδευτικών συναντούν μεγάλη αντίσταση στα Χανιά -όπως και αλλού- και θα ηττηθούν. Στα σχολεία, στα πανεπιστήμια, στις αυλές και στις γειτονιές, όπως και στους χώρους εργασίας και στα δικαστήρια, ο αυταρχισμός δεν παίζει μπάλα μόνος του όταν επιχειρεί να μετατρέψει την ανθρώπινη ανάγκη της πολιτικής συμμετοχής σε ποινικό ή πειθαρχικό αδίκημα.

– Καλούμε σε επαγρύπνηση έτσι ώστε στον μέλλον ακόμα και η σκέψη για ποινική μεταχείριση της μαθητικής διαμαρτυρίας να αποσοβείται εν τη γεννέση της!
– Στηρίζουμε τους φοιτητές/τριες του Πολυτεχνείου που περνάν πειθαρχικό την Τρίτη 9/6 στις 10:30 . Απαιτούμε την πλήρη απαλλαγή και δικαίωσή τους.
– Στεκόμαστε αλληλέγγυοι/ες στον καθηγητή Λουκά Σαλταφερίδη που διώκεται για την συνδικαλιστική του δράση.

ΩΣ ΕΔΩ ΜΕ ΤΟΝ ΑΥΤΑΡΧΙΣΜΟ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ
ΟΙ ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΤΙΚΕΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΕΣ ΕΙΝΑΙ ΑΔΙΑΠΡΑΓΜΑΤΕΥΤΕΣ
ΚΑΤΩ ΤΑ ΧΕΡΙΑ ΑΠΟ ΤΗ ΝΕΟΛΑΙΑ

Ιούνης 2026
Αντιεξουσιαστική Κίνηση στα Χανιά

Στον μαθητή με την καλύτερη επιχειρηματική ιδέα η σημαία το 2020!

του Στέφανου Μπατσή

«Η ανάληψη των νέων καθηκόντων (…) με δεσμεύει ώστε να εργαστώ ακόμα πιο εντατικά για την προώθηση της επιχειρηματικής σκέψης, της καινοτομίας και του οικονομικού εγγραμματισμού στα σχολεία της χώρας μας αλλά και όλης της Ευρώπης. Είναι η ώρα το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα να ακολουθήσει τον ευρωπαϊκό δρόμο, να υιοθετήσει καλές πρακτικές και να εκσυγχρονιστεί έχοντας πάντα στο επίκεντρο τον μαθητή».

Αργύρης Τζικόπουλος,

Chair of the Board of Executives του Junior Achievement Europe

Το ότι ο νεοφιλελευθερισμός αποτελεί ένα πρόγραμμα αναδιοργάνωσης της οικονομίας υπέρ των δυνάμεων της αγοράς που απαιτεί αθρόες ιδιωτικοποιήσεις κι εν γένει τη ριζική αποδυνάμωση του κράτους προς όφελος της ιδιωτικής σφαίρας είναι αλήθεια. Αλλά είναι μια αλήθεια μερική και αποπροσανατολιστική ως προς την προσπάθεια διαύγασης του πολιτικού και ανθρωπολογικού ίχνους που αφήνει ο νεοφιλελευθερισμός στη συγκρότηση της κοινωνικής ζωής και της σύγχρονης υποκειμενικότητας. Πολύ περισσότερο, η αναζήτηση της απαρχής –ως μιας καθοριστικής στιγμής– της διαδικασίας νεοφιλελευθεροποίησης στην υπογραφή μεγάλων αποκρατικοποιήσεων και στη νομοθέτηση ενός κανονιστικού πλαισίου ευνοϊκού για την ιδιωτική οικονομία αποδεικνύεται πολιτικά μη χρήσιμη. Τουναντίον, μια πολιτική που επιθυμεί να αλλάξει την κοινωνία –άρα και τον άνθρωπο– οφείλει να καταπιαστεί με τον νεοφιλελευθερισμό ως μια μορφή διακυβέρνησης των πληθυσμών, των θεσμών και των ατόμων, η οποία στηρίζεται και στηρίζει τη διάχυση των λογικών της αγοράς, της επιχειρηματικότητας και

του ανταγωνισμού σε κάθε πτυχή, σε κάθε τομέα της κοινωνικής ζωής, ανεξαρτήτως εάν αυτός τυπικά λειτουργεί εντός της σφαίρας επιρροής του κράτους ή της ιδιωτικής οικονομίας. Οφείλει, επίσης, να ερμηνεύσει και να κατανοήσει τους τρόπους με τους οποίους ο νεοφιλελευθερισμός μετασχηματίζει τις σχέσεις των ανθρώπων και εμπλέκει τα υποκείμενα στην ίδια τους τη διακυβέρνηση ούτως ώστε να μπορεί να λειτουργεί και να αποκτούν νόημα και αξία οι θεσμοί και οι δομές που δημιουργεί.1

Έτσι, στο επίπεδο της παιδείας, πέραν της αναζήτησης του φορέα της εκπαιδευτικής διαδικασίας ή του αν αυτή σχεδιάζεται και υλοποιείται αποκλειστικά από το κράτος ή μερικώς και από την ιδιωτική πρωτοβουλία, θα πρέπει να προχωρήσουμε στη διαπίστωση πως οι λογικές του νεοφιλελευθερισμού έχουν εγκαθιδρυθεί στην καρδιά της εκπαίδευσης, σε μια διαδικασία παράλληλη με –ει μη και ανεξάρτητη από– τους κεντρικούς, θεσμικούς μετασχηματισμούς που την αφορούν. Μολονότι εκφράζεται εναργέστερα σήμερα, υπό τη διακυβέρνηση της Νέας Δημοκρατίας και φαιδρών περιπτώσεων όπως η υπουργός Παιδείας Νίκη Κεραμέως και ο υπουργός Ανάπτυξης Άδωνις Γεωργιάδης, στην πραγματικότητα η αγοραία νοοτροπία, η λογική των επιχειρήσεων έχει διεισδύσει στο σχολικό περιβάλλον εδώ και χρόνια και φυσικά δεν πλήττει μόνο τα παιδικά μυαλά των ιδιωτικών σχολείων.

Το Νοέμβριο του 2005 ιδρύεται στην Ελλάδα ο μη κερδοσκοπικός οργανισμός *Σωματείο Επιχειρηματικότητας Νέων/Junior Achievement Greece (ΣΕΑ/JA Greece)*, ως ελληνικό παράρτημα ενός οργανισμού παγκόσμιας κλίμακας ο οποίος αποσκοπεί στην «εφαρμογή προγραμμάτων επιχειρηματικότητας στην εκπαίδευση». Όπως διαβάζομε χαρακτηριστικά, τα προγράμματα του ΣΕΝ εισάγουν τους μαθητές, ήδη από την παιδική τους ηλικία, στις βασικές έννοιες της επιχειρηματικότητας, τους φέρνουν –μέσω διαφόρων συνεργασιών– σε επαφή με τον κόσμο των επιχειρήσεων, τους παρέχουν τα εφόδια που κρίνονται απαραίτητα ώστε να μπορούν να ανταποκριθούν ως μελλοντικοί πολίτες στο «σύγχρονο οικονομικό

περιβάλλον». Τα υλοποιούμενα προγράμματα σχεδιάζονται για κάθε βαθμίδα της εκπαιδευτικής διαδικασίας, από την πρωτοβάθμια μέχρι και την τριτοβάθμια, και φέρουν εύγλωττους –και ολίγον ανατριχιαστικούς– τίτλους όπως: «Στη σκιά ενός στελέχους», «Η δική μου επιχείρηση!», «ENTERPRENEYRIAL SKILSS PASS» και «CREATE YOUR FUTURE» [κεφαλαία στο πρωτότυπο].

Ο τρόπος υλοποίησης των προγραμμάτων είναι απλός. Αφότου εγκριθούν από το υπουργείο Παιδείας, κοινοποιούνται και καλούν τους εκπαιδευτικούς να αποστείλουν αίτηση ενδιαφέροντος για το πρόγραμμα που θα ήθελαν να πραγματοποιηθεί στο σχολείο στο οποίο εργάζονται. Η υλοποίηση βασίζεται στη συνέργεια των εκπαιδευτικών κι ενός δικτύου εθελοντών με προέλευση από τον κόσμο των επιχειρήσεων.

> *Ένα από τα μακροβιότερα και πιο επιτυχημένα προγράμματα του ΣΕΝ είναι η* ***Εικονική Επιχείρηση****, το οποίο έχει μια υπερδεκαετή ιστορία με εκατοντάδες συμμετοχές σχολείων όλης της επικράτειας.*

Η λειτουργία της Εικονικής Επιχείρησης έχει ως εξής: στην αρχή της σχολικής χρονιάς οι μαθητές σκέφτονται μια καινοτόμο επιχειρηματική ιδέα και την υλοποιούν φτιάχνοντας μια εικονική μεν, καθόλα αληθοφανή δε, επιχείρηση, η οποία διαθέτει τις τυπικές δομές ενός τέτοιου νομικού προσώπου (διοικητικό συμβούλιο, μετοχοποίηση, εκπροσώπηση κλπ.). Περίπου στο μέσο της χρονιάς, οι μαθητές-επιχειρηματίες εκθέτουν και πωλούν τις ιδέες τους σε πραγματικές εμπορικές εκθέσεις των ελληνικών μεγαλουπόλεων, ενώ διαγωνίζονται παράλληλα παράλληλα για το βραβείο της «Καλύτερης Εικονικής Επιχείρησης» του έτους. Οι νικήτριες επιχειρήσεις εκπροσωπούν το εθνόσημο σε αντίστοιχους ευρωπαϊκούς και παγκόσμιους διαγωνισμούς κ.λπ., κ.λπ. Ας κρατήσουμε επίσης ότι μετά το πέρας των διαγωνισμών, οι μαθητές έχουν τη δυνατότητα πιστοποίησης των δεξιοτήτων που απέκτησαν κατά την ενιαύσια διαδικασία, αξιολογώντας τις επιχειρηματικές τους ικανότητες μέσω μιας διαδικτυακής εξέτασης και της απόκτησης του σχετικού διπλώματος

(Enterpreneurial Skills Pass).

Το παραπάνω παράδειγμα, κατά τη γνώμη μας, δείχνει ολοφάνερα πως στα διάκενα των μεγάλων ιδεολογικών και πολιτικών συγκρούσεων για τα κεντρικά επίδικα της παιδείας, οι λογικές του νεοφιλελευθερισμού διαχέονται ήδη, λιγότερο ή περισσότερο αθόρυβα, αποικίζοντας την εκπαιδευτική διαδικασία, κατασκευάζοντας υποκείμενα και «διαμορφώνοντας τις ψυχές των ανθρώπων» – για να χρησιμοποιήσουμε την παραθεωρημένη αλλά καίρια αποστροφή της Μάργκαρετ θάτσερ. Όλα τα βασικά σημεία του νεοφιλελεύθερου υποδείγματος διακυβέρνησης είναι εδώ: η όσο το δυνατόν μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα και αποδοτικότητα, η οποία φτάνει στο σημείο να γίνεται ο τόπος όπου κατοικεί η αλήθεια για τη σύγχρονη εκπαίδευση, η μετρησιμότητα και η ποσοτικοποίηση των μαθητικών δραστηριοτήτων, η συγκριτική αξιολόγηση, ο ανταγωνισμός μεταξύ των παιδιών, η συγκρότηση και πραγμάτευση του εαυτού με όρους και λογικές των επιχειρήσεων και του μάνατζμεντ.

Ίσως πρέπει, μάλιστα, να σταθούμε λίγο περισσότερο στο τελευταίο σημείο, καθώς μας μεταφέρει ομαλά από την παιδεία στον νεοφιλελευθερισμό και πάλι πίσω. Ίδιον της νεοφιλελεύθερης κατασκευής της πραγματικότητας είναι η «στρατηγική ανάπτυξη του εαυτού».

> *Το πρόταγμα των γκουρού του οικονομικού κόσμου περιλαμβάνει τη μεταφορά των αναλυτικών εργαλείων των επιχειρήσεων στην ανάλυση και την ανάπτυξη των ανθρώπινων συμπεριφορών.*

Για παράδειγμα, η μέθοδος ανάλυσης SWOT (Strenghts, Weaknesses, Opportunities, Threats), η οποία πιθανότατα σχεδιάστηκε από τον Αμερικανό σύμβουλο επιχειρήσεων Albert S. Humphrey μέσω συγκριτικής εξέτασης δεδομένων από αμερικανικές εταιρείες κολοσσούς των δεκαετιών 1960 και 1970, προτείνεται και ως μια μέθοδος κατανόησης και υποβοήθησης του εαυτού μέσα στο εκάστοτε «αφιλόξενο» περιβάλλον. Συναφώς, η έννοια του self–branding, δηλαδή η κατασκευή και προώθηση του ατόμου με

όρους μάρκετινγκ μιας εμπορικής φίρμας, συνοψίζει άριστα τη δυνατότητα του νεοφιλελευθερισμού να εμπλέκει και να κινητοποιεί τα υποκείμενα στην κατεύθυνση συγκρότησης ενός εξορθολογισμένου, επιχειρηματικού και επικοινωνιακά στρατηγικού Εγώ. Τα σημερινά υποκείμενα οφείλουν να σχεδιάζουν και να υλοποιούν ασταμάτητα πρακτικές και τεχνικές επιμέλειας του εαυτού ώστε να «πουλάνε» σε όποιο πεδίο της πραγματικότητας χρειάζεται – στην αγορά εργασίας, στην εκπαίδευση, ακόμη και στην ψηφιακή ερωτική τους ζωή· συμμετέχουν επομένως στην παραγωγή τους ως εμπορευματοποιημένων υποκειμένων.

Ο σημερινός χαοτικός και ανταγωνιστικός κόσμος της εκπαίδευσης βρίθει τέτοιων παραδειγμάτων. Οι μαθητές, ήδη από την εισαγωγή τους στις πρώτες εκπαιδευτικές βαθμίδες, καλούνται μαζί με το υποστηρικτικό τους περιβάλλον –οικογένεια, καθηγητές, φροντιστές, σύμβουλοι εκπαίδευσης κ.λπ.– να καταρτίσουν ένα στρατηγικό πλάνο σύμφωνα με το οποίο θα πορευτούν και θα επιτύχουν. Η μελέτη των μαθημάτων πρέπει να υπακούει στο κάλεσμα της αποτελεσματικότητας όπως αυτή αποτυπώνεται στους βαθμούς, ο χρόνος πρέπει να κατανέμεται μελητημένα και με ακρίβεια ανάμεσα στις διάφορες δραστηριότητες, η μάθηση πρέπει να είναι δια βίου και να επιβεβαιώνεται μέσω της αδιάκοπης λήψης νέων πτυχίων, πιστοποιήσεων και διδακτικών μονάδων.

> *Συνεπώς, στον ίδιο βαθμό με την προϊούσα διείσδυση της αγοράς στην εκπαίδευση με όρους ιδιωτικής αντί κρατικής ιδιοκτησίας των σχολείων ή των πανεπιστημίων, αν όχι περισσότερο, θα πρέπει να μας αφορά η διείσδυσή της ως μια δέσμης αξιών και λογικών που διαμορφώνουν τα υποκείμενα και τα οδηγούν σε συγκεκριμένες κατευθύνσεις.*

Εν κατακλείδι, μπορεί ο τίτλος του άρθρου να είναι λίγο clickbait, αλλά είναι και βγαλμένος από τη σημερινή πολιτική πραγματικότητα και την κίνηση των ιδεών στον δημόσιο λόγο. Η Νίκη Κεραμέως και το επιτελείο της σχεδιάζουν ήδη την επίσημη εισαγωγή της επιχειρηματικότητας –ως μαθήματος; ως

επιμορφωτικών προγραμμάτων; άγνωστο!– σε όλα τα σχολεία της χώρας, ο πρωθυπουργός Κυριάκος Μητσοτάκης «θα στηρίξει» την ένταξη της Ρομποτικής στα σχολικά προγράμματα προς άγραν καινοτομίας και, άρα, ανάπτυξης, ενώ ο Άδωνις Γεωργιάδης φέρνει βόλτα –με μικρή επιτυχία– τα ιδιωτικά σχολεία της πρωτεύουσας, για να αναλύσει τη σημασία του τουρισμού για την ανάπτυξη, προμοτάροντας το Ελληνικό και το σχέδιο της Cosco για τον Πειραιά. Τι σημαίνουν όλα αυτά για εμάς; Σημαίνουν, κατ' αρχάς, ότι επείγει μια ανάλυση όλου του φάσματος νεοφιλελεύθερης διακυβέρνησης, από τα πιο εμβληματικά μέχρι τα πιο κρυφά της σημεία. Έπειτα, στο επίπεδο της ενασχόλησής μας με την εκπαίδευση, ότι νέα επίδικα πρέπει να βρουν τη θέση τους δίπλα στα πιο κλασικά και παγκοίνως παραδεδεγμένα. Τέλος, εξίσου σημαντικό είναι το χρέος μας να καταλάβουμε τη θέση του υποκειμένου στη σημερινή πραγματικότητα, να μιλήσουμε με τους γύρω μας για την καθημερινότητά τους, να δούμε πού, τέλος πάντων, στεκόμαστε, από πού ξεκινάμε το εγχείρημα μας να αλλάξουμε τον κόσμο. Αν θέλουμε να τον αλλάξουμε.

1 Σε αυτή τη γραμμή σκέψης, το νέο τεύχος του περιοδικού Kaboom, που αναμένεται να κυκλοφορήσει σε μερικές μέρες, κάνει λόγο για «ανθρωπολογία του νεοφιλελευθερισμού». Μια ιδέα για τη συγκεκριμένη κατεύθυνση μπορεί να πάρει κανείς από τα αποσπάσματα του εισαγωγικού του σημειώματος που προδημοσιεύτηκαν εδώ.

Η ειλικρινέστατη Νίκη Κεραμέως

Βασίλης Γεωργάκης

Η παιδεία αποτελεί βασική αποστολή του Κράτους και έχει σκοπό

την ηθική, πνευματική, επαγγελματική και φυσική αγωγή των Ελλήνων, την ανάπτυξη εθνικής και θρησκευτικής συνείδησης και τη διάπλασή τους σε ελεύθερους και υπεύθυνους πολίτες.
(Σύνταγμα της Ελλάδας, Άρθρο 16, Παράγραφος 2)

Για μας η Ιστορία δεν πρέπει να 'χει κοινωνιολογικό χαρακτήρα, πρέπει να έχει έναν χαρακτήρα διαμόρφωσης εθνικής συνείδησης.
(Νίκη Κεραμέως, Υπουργός Παιδείας και Θρησκευμάτων, 5/9/19)

Η πρόσφατη συνέντευξη της Υπουργού Παιδείας προκάλεσε έντονες αντιδράσεις, προερχόμενες κυρίως από τον προοδευτικό πολιτικό χώρο, την Ακαδημία και τους επαγγελματίες ιστορικούς. Φυσικά αυτό δεν είναι κάτι το παράξενο. Η Κεραμέως, μεταφέρει και στον χώρο της παιδείας το μίγμα κοινωνικού υπερ-συντηρητισμού και οικονομικού νεοφιλελευθερισμού της ζούγκλας που εκφράζει η κυβέρνηση Μητσοτάκη. Η κανονικότητα που εκπροσωπεί η νέα κυβέρνηση, με τις γονυκλισίες εμπρός στους μητροπολίτες και τις βραβεύσεις ημι-απατεώνων "αρίστων", ίσως θυμίζει περισσότερο την κανονικότητα του 1949 παρά του 2019. Ωστόσο αν αφήσουμε παράμερα τις δηλώσεις που γίνονται προς τέρψη ενός όλο και πιο συντηρητικού κοινού, ίσως δούμε πως και σε αυτή την περίπτωση, η κ. Κεραμέως απλώς εκφράζει τη συνέχεια του Κράτους.

Ποια είναι η χρησιμότητα της ιστορίας; Το δύσκολο αυτό ερώτημα διατύπωνε ο Marc Bloch στο τελευταίο και ατελείωτο έργο του, λίγο πριν τον πρόωρο χαμό του.[1]

Τόνοι μελανιού έχουν χυθεί στην προσπάθεια να απαντηθεί αυτό το φαινομενικά απλό ερώτημα, ωστόσο στην περίπτωση της σχολικής ιστορίας η απάντηση είναι μάλλον λιγότερο περίπλοκη. Μάλιστα ίσως το ίδιο το Σύνταγμα τη δίνει. Η ιστορία, η διδασκόμενη στα ελεγχόμενα από το Κράτος εκπαιδευτικά ιδρύματα και δη σε αυτά της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, είναι ένα ακόμη εργαλείο που στοχεύει στη διάδοση της πολιτικής θρησκείας του πατριωτισμού καθώς και στην πίστη στο Έθνος. Όπως επισημαίνει ο Eric Hobsbawm το εθνικό Κράτος, ένας πρωτόφαντος πολιτικός σχηματισμός, δεν απαιτούσε πια την

παθητικότητα των υπηκόων του ή μάλλον όχι μόνο αυτή.[2] Η νομιμοποίηση του Έθνους-Κράτους από τους υπηκόους του δεν περιορίζεται στη συγκαταβατική αποδοχή της ύπαρξής του, απαιτεί την ενεργή ανάμειξη αυτών στις υποθέσεις του, με αποκορύφωμα ίσως τη στρατιωτική θητεία και τη συμμετοχή σε πολεμικές περιπέτειες. Μόνο με αυτή την εμπλοκή των υπηκόων του, το Κράτος παύει να αποτελεί έναν απρόσωπο μηχανισμό που ίπταται πάνω από την κοινωνία και μετατρέπεται και σε σχέση στην οποία συμμετέχουν ενεργά οι πολίτες κατά τον διάσημο ορισμό του Landauer.[3]

Η διδασκαλία της ιστορίας, η επινόηση παραδόσεων, οι κρατικές τελετουργίες, όλα αυτά αποτελούν εργαλεία που το Κράτος αξιοποιεί για τη σφυρηλάτηση του λεγόμενου «εθνικού φρονήματος», της κοινωνικής αυτής κόλλας που συγκρατεί ενωμένες και στοιχισμένες πίσω από μία ορισμένη άρχουσα τάξη, όλες αυτές τις ανομοιογενείς κοινωνικά, αλλά ίσως και θρησκευτικά και εθνικά, ομάδες.

Στην περίπτωση της Ελλάδας η εργαλειακή αυτή χρήση της σχολικής ιστορίας δεν είναι κάτι κρυφό· ακόμη και οι νεότεροι από εμάς έχουμε ζήσει μία τουλάχιστον διαμάχη για κάποιο σχολικό εγχειρίδιο, με τελευταίο παράδειγμα το 2007 και το βιβλίο της ΣΤ΄ Δημοτικού[4], ενώ πρόσφατες ήταν και οι αντιδράσεις του κ. Άδωνη Γεωργιάδη σχετικά με την εισαγωγή της Κοινωνιολογίας ως εξεταζόμενο πανελλαδικά μάθημα. Ήταν τότε που κ. Γεωργιάδης έκρουε τον κώδωνα του κινδύνου κομμουνιστοποίησης της ελληνικής νεολαίας, μεταφέροντας μας στις ένδοξες μέρες τις μετεμφυλιακής εθνικοφροσύνης.

Η σχολική ιστορία στην Ελλάδα πάντοτε υπηρετούσε τον στόχο της διαμόρφωσης εθνικής συνείδησης, ακολουθώντας πιστά το εκάστοτε εθνικό αφήγημα, είτε αυτό αφορούσε την εικόνα των Ελλήνων για τους ίδιους τους εαυτούς τους (τριμερές σχήμα Παπαρρηγόπουλου) είτε για τους «εχθρούς» τους. Στη δεύτερη περίπτωση μάλιστα, είναι τέτοιες αλλαγές λόγω των συγκυριών, συνήθως στη χάραξη εξωτερικής πολιτικής, όπου μπορούμε κυριολεκτικά να μαντέψουμε

το περιεχόμενο των εγχειριδίων διαβάζοντας τα επίκαιρα: Βούλγαροι, Σέρβοι/Γιουγκοσλάβοι, Τούρκοι – όλοι έχουν παίξει με τη σειρά τους τον ρόλο του προαιώνιου εχθρού του έθνους, με τις απαραίτητες αντανακλάσεις σε εσωτερικούς εχθρούς φυσικά (βλ. Εαμοβούλγαροι).

Οι αντιδράσεις προς τις δηλώσεις της υπουργού και η σχετική αρθρογραφία που εμφανίστηκε στον δημόσιο λόγο δείχνουν πως για σημαντική μερίδα εκπαιδευτικών και ακαδημαϊκών η ιστορία μπορεί να έχει διαφορετικό ρόλο στις σχολικές αίθουσες, γεγονός φυσικά ελπιδοφόρο.

Υπάρχουν όμως τα περιθώρια; Η εγχώρια Δεξιά παρά τη γελοιότητα που χαρακτηρίζει τη στάση της απέναντι στις κοινωνικές επιστήμες, ορθά διαβλέπει πως η διαμόρφωση μίας ιστορικής και κοινωνικής συνείδησης θα διαβρώσει τις σταθερές πάνω στις οποίες στέκεται το Έθνος-Κράτος. Εδώ δεν μιλάμε φυσικά για εθνο-μηδενισμό και λοιπά φληναφήματα της πατριωτικής Αριστεράς και των Καραμπελιάδων, αλλά για τη σταθερά του αδιαίρετου και ιστορικά συνεχώς παρόντος έθνους που τεντώνει και συμπίπτει με την επικράτεια ενός απρόσωπου γραφειοκρατικού μηχανισμού, του Κράτους. Η μεθοδική μελέτη της ιστορίας των ανθρωπίνων κοινωνιών δεν μπορεί παρά να καταστρέψει τη μυθολογία που επιμελώς έχει υφανθεί γύρω από τις έννοιες του Έθνους και του Κράτους, να υποδείξει τη γελοιότητα των στημένων τελετουργικών και να καταρρίψει την εικόνα της αδιαφοροποίητης, ταξικά και κοινωνικά, εθνικής κοινότητας.

Η χρήση όμως αυτών των εργαλείων δεν είναι προνομία του αστικού κράτους. Η ήττα των επαναστάσεων στην Κεντρική Ευρώπη και η δημιουργία ενός μοναχικού σοσιαλιστικού Κράτους στα ερείπια της τσαρικής Ρωσίας αποτέλεσε την ιστορική συγκυρία για την εμφάνιση μίας νέου τύπου εθνικής συνείδησης, η οποία προσπάθησε ανεπιτυχώς να εγκολπωθεί πολιτικά χαρακτηριστικά. Οι θεαματικές παρελάσεις της Πρωτομαγιάς, η αναζήτηση νέων ηρώων – αυτή τη φορά κοινωνικών αγωνιστών – αποτελούν χαρακτηριστικά γνωρίσματα της μυθολογίας που αναπτύχθηκε γύρω από τα Κράτη του Υπαρκτού Σοσιαλισμού.

Ακόμη κι εκεί ωστόσο, σε κρίσιμες συγκυρίες, οι ηγεσίες αναγκάστηκαν να καταφύγουν σε ξεχασμένα σύμβολα της προεπαναστατικής περιόδου, με γνωστό το παράδειγμα της επίκληση του Στάλιν στους τσαρικούς αξιωματικούς των Ναπολεόντειων Πολέμων, όταν το καλοκαίρι του 1941 τα ναζιστικά στρατεύματα βρισκόντουσαν στα πρόθυρα της Μόσχας. Οι αντιφάσεις αυτές δεν άργησαν να κλιμακωθούν σε κάποιες από αυτές τις χώρες, οδηγώντας σε σειρά συρράξεων μεταξύ Κρατών θεωρητικά απαλλαγμένων από εθνικιστικά κατάλοιπα, όπως η Κίνα, το Βιετνάμ και η Καμπότζη. Μάλιστα σε αυτές τις περιπτώσεις δύσκολα θα μπορούσε να επιχειρηθεί μία δικαιολόγηση αυτών των συγκρούσεων, με τον τρόπο τουλάχιστον που αιτιολόγησε η ΕΣΣΔ τις εισβολές σε Ουγγαρία και Τσεχοσλοβακία.[5]

Κοινώς, είναι η διατήρηση των κρατικών θεσμών και του μοντέλου του Έθνους-Κράτους αυτή που εμποδίζει την ανάπτυξη ιστορικής ή κοινωνικής συνείδησης και όχι τα προγράμματα σπουδών, τα εγχειρίδια ή ένας αδιάλλακτος υπουργός.

Ήδη από το 1882 ο Ernest Renan τόνιζε πως *«Η λησμοσύνη, θα ΄λεγα μάλιστα το ιστορικό σφάλμα, αποτελεί ουσιαστικό παράγοντα για την ίδρυση ενός έθνους, γι΄αυτό και η πρόοδος των ιστορικών μελετών συνιστά συχνά έναν κίνδυνο για την εθνότητα»*.[6] Η διατήρηση του μοντέλου κοινωνικής οργάνωσης του Έθνους-Κράτους θα παρατείνει την αξιοποίηση της Ιστορίας κατά τον τρόπο που προτείνει η Νίκη Κεραμέως. Αν η Ιστορία σαν απόπειρα καλύτερης κατανόησης είναι μία διαδικασία σε κίνηση, όπως σημείωνε ο Bloch,[7] θα πρέπει επιτέλους να συμφωνήσουμε πως αντίστοιχα οι ανθρώπινες κοινωνίες μπορούν κάποτε να θέσουν σε κίνηση τις διαδικασίες εκείνες που θα μας πάνε λίγο παρακάτω από την υπάρχουσα δομή κοινωνικής οργάνωσης. Μέχρι να γίνει αυτό ωστόσο, σχολείο και ιστορία θα βαδίζουν σε δρόμους παράλληλους.

Κλείνοντας το άρθρο και προς επίρρωση των αμφιβολιών μας ως προς τις δυνατότητες αναβάθμισης της σχολικής ιστορίας, ας θυμηθούμε την πρόσφατη περίοδο ΣΥΡΙΖΑ και τη στάση του απέναντι σε τελετές διάχυσης της πατριωτικής ρητορείας στα

σχολεία. Η μόνη αλλαγή που επιχείρησε η απερχόμενη κυβέρνηση και η οποία ήδη αναιρέθηκε, αφορούσε στην επιλογή του σημαιοφόρου με κλήρωση αντί της υψηλότερης βαθμολογίας. Η ίδια η τελετή δεν αμφισβητήθηκε, ούτε φυσικά ο ρόλος που αυτή επιτελεί στην ενίσχυση του εθνικού φρονήματος – το μόνο που επιχείρησε ο ΣΥΡΙΖΑ ήταν να επαναδιαπραγματευτεί το νόημα της τελετής, αξιώνοντας έναν εκδημοκρατισμό του δικαιώματος του να φέρει κάποιος την ελληνική σημαία. Ωστόσο, η μάχη για τη νοηματοδότηση μίας τελετής δεν αποτελεί κίνδυνο για την πολιτική εξουσία που η τελετή νομιμοποιεί καθ' αυτή. [8] Μόνο η αμφισβήτηση της ίδια της τελετής μπορεί να το πετύχει αυτό και ο ΣΥΡΙΖΑ δεν έδειξε καμία τέτοια προθυμία προς αυτή την κατεύθυνση, ερχόμενος για μία ακόμη φορά αντιμέτωπος με τις σκληρές αντιφάσεις που θέτει η διακυβέρνηση ενός Κράτους ενταγμένου σε ένα διεθνές, καπιταλιστικό σύστημα Εθνών-Κρατών σε σχέση με τις όποιες καλές προθέσεις.

ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ:

[1] Marc Bloch, *Απολογία για την Ιστορία. Το επάγγελμα του Ιστορικού*, Εναλλακτικές Εκδόσεις, Αθήνα 1994, σ. 38

[2] E. J. Hobsbawm, *Έθνη και Εθνικισμός από το 1780 μέχρι σήμερα. Πρόγραμμα, μύθος, πραγματικότητα*, Εκδόσεις Καρδαμίτσα, Αθήνα 1994, σ. 123

[3] Γκούσταβ Λαντάουερ, «Αδύναμοι κρατικοί αξιωματούχοι, ακόμη πιο δυνατός ο λαός», στο Γιώργος Περτσάς – Πωλ Μανιάτης (επιμ.), *Η Κοινότητα ενάντια στο Κράτος*, Εκδόσεις Πανοπτικόν, Αθήνα 2019, σ. 9

[4] Χάρης Αθανασιάδης, *Τα αποσυρθέντα βιβλία. Έθνος και σχολική Ιστορία στην Ελλάδα, 1858-2008*, Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, Αθήνα 2015, σ.σ. 45-99

[5] Μπένεντικτ Άντερσον, *Φαντασιακές Κοινότητες. Στοχασμοί για τις απαρχές και τη διάδοση του εθνικισμού*, Εκδόσεις Νεφέλη,

Αθήνα 1997, σ.σ. 21-24

[6] Ernest Renan, *Τι είναι Έθνος*, Εκδόσεις Ροές, Αθήνα 1998, σ. 22

[7]Marc Bloch, *Απολογία για την Ιστορία..*, σ. 43

[8] Χάρης Εξερτζόγλου, «Πολιτικές τελετουργίες στην νεώτερη Ελλάδα. Η μετακομιδή των οστών του Γρηγορίου Ε' και η Πεντηκονταετηρίδα της Ελληνικής Επανάστασης», στο Έφη Αβδελά, Χάρης Εξερτζόγλου, Χρήστος Λυριτζής (επιμ.), *Μορφές δημόσιας κοινωνικότητας στην Ελλάδα του 20ου αιώνα*, Πανεπιστήμιο Κρήτης, 2015, διαθέσιμο online, σ. 155

Δεν είσαι Πατριώτης. Δεν είσαι 'Ελληνας. Είσαι Φασίστας!

Από μία φοιτήτρια

Τις τελευταίες μέρες εμφανίστηκε ένα, πρωτοφανές ίσως για τα εκπαιδευτικά δεδομένα -σε περίοδο δημοκρατίας-, περιστατικό. Καθηγητής βρέθηκε στο στόχαστρο εθνικιστών, οι οποίοι διέσυραν το όνομά του δημόσια, για την αντίθετη άποψη που εξέφρασε όσον αφορά τις καταλήψεις στα σχολεία για το μακεδονικό, καθώς επίσης παρακινόυσαν και σε άσκηση βίας απέναντι του! Μάλιστα το ζήτημα δεν σταμάτησε εκεί. Ο εν λόγω καθηγητής βρέθηκε και στο στόχαστρο υπόδικου μέλους της γνωστής εγκληματικής-νεοναζιστικής οργάνωσης Χρυσής Αυγής, Ηλία Παναγιώταρου, ο οποίος αναδημοσίευσε τα στοιχεία του καθηγητή σε προσωπικό του λογαριασμό στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Οι διαστάσεις που έχει πάρει το συγκεκριμένο θέμα όμως είναι τρομακτικές και

τρομάζουν όχι μόνο τους άμεσα αλλά και τους έμμεσα επηρεαζόμενους.

Το σχολείο, από την ίδρυση του έως και σήμερα, αποτελούσε τον καθρέφτη-μικρόκοσμο της κοινωνίας. Σε ένα ιδανικό σχολείο, τα παιδιά μαθαίνουν να συνεργάζονται, να σέβονται τη διαφορετικότητα των συμμαθητών τους, μαθαίνουν για τα δικαιώματά τους στην ελεύθερη έκφραση, στη μόρφωση και στο ειρηνικό περιβάλλον… Τι γίνεται όμως όταν βλέπουν όλα αυτά, τα οποία με ζήλο τους δίδασκαν όλα αυτά τα χρόνια οι δάσκαλοι-ες και οι καθηγήτριες-τες τους, να γκρεμίζονται σαν πύργοι από τραπουλόχαρτα; Τι γίνεται όταν τους αφαιρούν κάθε δικαίωμα στην ελεύθερη έκφραση και τους στερούν το δικαίωμα στη μόρφωση αντιδημοκρατικά και φασιστικά για θέματα τα οποία ουδεμία σχέση έχουν με τον εκπαιδευτικό χώρο;

Όλα όμως ξεκινούν από το σπίτι. Από τη μία, γονείς με δεξιόφρονες και εθνικιστικές πολιτικές απόψεις εισβάλλουν σε σχολεία με τη φυσική τους παρουσία ή δασκαλεύοντας τα βλαστάρια τους, αναπαράγοντας έτσι τις τοξικές αυτές αντιλήψεις, συνδράμουν την προσπάθεια να τίθενται υπό κατάληψη τα σχολεία με αίτημα «το ξεπούλημα της Μακεδονίας από τη Δημοκρατία». Προσπαθώντας με νύχια και με δόντια να πρωτοστατήσουν, ως άλλοι Τσε, σε μία επανάσταση με τους εαυτούς τους, μοχθώντας να καταφέρουν αυτά που δεν κατάφεραν νέοι και να αποχωριστούν με κάποιον τρόπο κι αυτοί τα απωθημένα τους.

Από την άλλη, καθηγήτριες-τές μαζί με διευθύντριες-ντές να φάσκουν και να αντιφάσκουν καθώς «αγκαλιάζουν» την κατάληψη και θεωρούν δίκαιους τους αγώνες των μαθητών για αυτό το εθνικό ζήτημα, ενώ μέχρι πρότινος απειλούσαν με αστυνομική παρέμβαση και στέρηση εκδρομών σε προηγούμενες καταλήψεις, ορμώμενοι από τις ελλείψεις (είτε υλών, είτε εκπαιδευτικού προσωπικού) που αντιμετώπιζε το εκάστοτε σχολείο. Άφησαν στην άκρη τον ρόλο του εξουσιαστή-εχθρού απέναντι στους, ιεραρχικά, κατώτερους μαθητές και πλέον ανέλαβαν τον ρόλο του οδηγητή-συμμάχου τους.

Επιπλέον, οι μαθητές-πιόνια αφενός βρίσκουν ευκαιρία να «επαναστατήσουν» και να ξεσπάσουν την οργή που τους κυριεύει λόγω εφηβείας με έναν -αποδεκτό από τους γονείς και την κοινωνία- τρόπο, για να μπορέσουν στο μέλλον να καυχηθούν για τους προσωπικούς αγώνες που έδωσαν από το δικό τους μετερίζι. Αφετέρου αρπάζουν τη δυνατότητα να χαθεί μάθημα από τα μαλλιά, κλείνοντας και καθιστώντας το ίδιο το σχολείο μη λειτουργικό, με μη δημοκρατικές διαδικασίες. Σε κάθε περίπτωση οι προθέσεις τους παύουν να είναι αθώες και οι μαθητές παύουν να θεωρούνται «παιδιά».

Τέλος, είναι αναπόφευκτη η αναφορά σε μαθήτριες-τές, καθηγήτριες-τές και γονείς που διαφωνούν αλλά μένουν άπραγοι. Μεγαλωμένοι στην αδράνεια και συνηθισμένοι από αυτήν. Ίσως είναι και αυτοί που μέχρι χθες ήταν προετοιμασμένοι για μάχη, αλλά μόλις είδαν πως σήμερα σοβάρεψε η κατάσταση αποφάσισαν να τρέξουν στη «ζώνη ασφαλείας» τους. Αυτοί οι οποίοι προτιμούν τη σιωπή ώστε να «έχουν το κεφάλι τους ήσυχο», που κοιτάνε την δουλειά τους, εθελοτυφλούν και δεν θέλουν να πάρουν μέρος, ως κλασσικοί νοικοκυραίοι, ξεχνώντας ότι σιωπή σημαίνει συνενοχή.

Με αποτέλεσμα, όλοι αυτοί οι παράγοντες να συνεισφέρουν στη δημιουργία ενός ασθενικού σχολείου και κατ’ επέκταση ενός ασθενικού, αμόρφωτου λαού, αδύναμου να ανταπεξέλθει σε οποιαδήποτε εξέλιξη. Έχοντας ως πρότυπο κοινωνίας ακριβώς αυτό το παράδειγμά, όπου η αντίθεση-ανυποταξία τιμωρείται και κινδυνεύει από κάθε άποψη, το μόνο μέλλον που προβλέπεται για αυτό τον τόπο είναι η μαζική παραγωγή όμοιων βολεμένων, άβουλων και σιωπηλών όντων.

Έτοιμοι, λοιπόν, οι προαναφερθείς (γονείς, μαθητές, διευθυντές, καθηγητές) να βγουν στους δρόμους για να διεκδικήσουν την ελληνικότητα του τόπου τους πατώντας -κυριολεκτικά- επι πτωμάτων και βγάζοντας από τη μέση κάθε εμπόδιο, λησμονώντας όμως ότι απέναντί τους, ως εμπόδια, πάντα θα βρίσκουν εμάς.

Για κάθε καθηγητή που απειλείται από την κοινωνία για τις

αντισυστημικές του απόψεις. Για κάθε μαθητή που η φωνή του καλύπτεται από τις αλαλάζουσες βοές τραμπούκων.

Εν κατακλείδι, καταγγέλλω κάθε ενεργητική και παθητική στήριξη εθνικιστικών καταλήψεων από καθηγητές-τριες, διευθύντριες-ντές, γονείς και μαθήτριες-τές!

θέλουμε ελεύθερα εκπαιδευτικά ιδρύματα και ΚΑΝΕΝΑΝ-ΚΑΜΙΑ ανυπότακτο-η διδάσκοντα-διδάσκουσα ή μαθητή-τρια στο στόχαστρό τους!

ΔΕΝ ΘΕΛΟΥΜΕ ΝΑ ΘΡΗΝΗΣΟΥΜΕ ΑΛΛΑ ΘΥΜΑΤΑ!

ΔΕΝ ΧΩΡΑΕΙ Ο ΦΑΣΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ!

Παρουσίαση του Ελευθεριακού Νηπιαγωγείου «Το Μικρό Δέντρο» | B-Fest (Βίντεο)

Ελευθεριακή Παιδεία: Παρουσίαση του Ελευθεριακού Νηπιαγωγείου «Το Μικρό Δέντρο».
Παρακάτω το βίντεο της εκδήλωσης που έλαβε χώρα στις 27 Μαϊου 2018 στα πλαίσια του B-FEST 7.

Εισηγήσεις: Μέλη από τη συνέλευση δασκάλων και τη συνέλευση γονέων του Μικρού Δέντρου.

“Το “Μικρό Δέντρο που θα γινει δάσος”, είναι ένα αυτοοργανωμένο παιδαγωγικό εγχείρημα που δημιουργήθηκε με σκοπό να προάγει την ελευθερία και τη βιωματική μάθηση. Ξεκίνησε τη λειτουργία του τον Ιανουάριο του 2014 και το “δάσος” του βρίσκεται στην περιοχή Κρυονερίου της Θεσσαλονίκης

Οι άνθρωποι που το απαρτίζουν είναι μια ομάδα παιδιών, γονέων και παιδαγωγών. Το αρχικό «σμίξιμο» των γονέων και των παιδαγωγών αυτών προέκυψε από την ανάγκη και την επιθυμία τους για μια αλλιώτικη εκπαίδευση.

Μια εκπαίδευση που ξεκινάει από το σεβασμό στην ατομικότητα του κάθε παιδιού, στους προσωπικούς του ρυθμούς και τις ανάγκες του. Θεωρούμε βασικό να συντροφεύουμε τα παιδιά με ενσυναίσθηση, ειλικρίνεια και αποδοχή στην ανακάλυψη της γνώσης και στην ολόπλευρη ανάπτυξη τους.

Την εκπαίδευση αυτή αφ' ενός παλεύουμε να την πραγματώσουμε στο εδώ και τώρα, μέσω της λειτουργίας του Μικρού Δέντρου. Αφ' ετέρου είναι για μας εξίσου σημαντικό να αγωνιστούμε ώστε να ανοίξει δημόσια το θέμα της εναλλακτικής εκπαίδευσης στην Ελλάδα."

Ζακ Ρανσιέρ: Το Ζήτημα Είναι να Ξεπερνάς τα Όρια του Αδύνατου

Συνέντευξη του Jacques Rancière, στον Lawrence Liang

Ας ξεκινήσουμε με ένα απόσπασμα, το οποίο θα μας βοηθήσει να οδηγήσουμε όσους δεν είναι εξοικειωμένοι με το έργο σας, στον πυρήνα του βιβλίου σας «Η Νύχτα των προλετάριων»*. Γιατί ένας εργάτης που συνθέτει στίχους είναι πιο επικίνδυνος από έναν που τραγουδά επαναστατικά τραγούδια;

J.R.: Δεν λέω ακριβώς ότι ο ένας είναι πιο επικίνδυνος από τον άλλο. Πρέπει να το δείτε ιστορικά. Είναι γεγονός ότι στη

Γαλλία του 1830 υπήρχαν πολλοί εργάτες που έγραφαν στίχους, λογοτεχνία και πιστεύω ότι η αστική τάξη αισθανόταν πως υπήρχε κίνδυνος κάθε φορά που ο εργάτης εισερχόταν στον κόσμο της διανόησης και του πολιτισμού. Όταν οι εργάτες αγωνίζονται μόνο, υποτίθεται ότι βρίσκονται στον δικό τους κόσμο και στη θέση τους. Οι εργάτες υποτίθεται πως θα έπρεπε να δουλεύουν, να δυσανασχετούν με τους μισθούς και τις συνθήκες εργασίας τους ενώ συνεχίζουν να δουλεύουν πάλι και να αγωνίζονται εκ νέου ξανά και ξανά.

Αλλά όταν οι εργάτες δοκιμάζουν να γράψουν στίχους και προσπαθούν να γίνουν συγγραφείς και φιλόσοφοι αυτό σημαίνει μία μετατόπιση από την ταυτότητά τους ως εργάτες. Το σημαντικό είναι ακριβώς αυτή η μετατόπιση ή η αλλαγή ταυτότητας. Αυτό που προσπαθούσα να δείξω είναι ότι δεν υπήρχε πραγματική αντίθεση. Δεν εννοώ ότι όλοι οι εργάτες που προσπαθούσαν να γράψουν στίχους είχαν ενταχθεί στην επανάσταση ή ό,τι άλλο, αλλά ότι αυτό αποτελούσε ένα είδος γενικής κίνησης των ανθρώπων να ξεφύγουν από την κατάστασή τους.

Ένα κοινό αίσθημα που μοιράζονται όλοι όσοι συμμετέχουν σε πολιτικές χειραφέτησης είναι ότι «ένας άλλος κόσμος είναι εφικτός». Λέτε ότι αυτοί οι εργάτες-συγγραφείς συμμετείχαν ήδη στο αδύνατο αμφισβητώντας τα όρια. Πώς εννοείτε τη σχέση ανάμεσα στη χειραφέτηση και στις πολιτικές του αδύνατου;

J.R.: Εξαρτάται από το πώς αντιλαμβανόμαστε το αδύνατο. Δεν ήταν ότι αναζητούσα μόνο κάτι που ήταν τελείως αδύνατο αλλά αναζητούσα διάφορες καταστάσεις σε σχέση με την κατανομή θέσεων. Αυτό σημαίνει οτιδήποτε μπορεί να ειδωθεί, ειπωθεί και σκεφτεί κανείς ως δυνατό. Μια κατάσταση καθορίζει ένα σύνολο δυνατοτήτων και το αδύνατο είναι το όριο. Αναζητούσα την ιδέα του χειραφετημένου εργάτη, όπου το ζήτημα πάντα είναι να ξεπερνάς τα όρια του αδύνατου. Διότι αυτό που υποτίθεται πως ήταν εφικτό ήταν η βελτίωση της εργασίας και των μισθών, αλλά δεν ήταν αρκετό.

Αυτό που ήθελαν ήταν να γίνουν εξ ολοκλήρου άνθρωποι, με όλες

τις δυνατότητες για έναν άνθρωπο και όχι μόνο να έχουν ό,τι είναι δυνατό για τους εργάτες.

Έτσι, δεν υπάρχει απαραίτητα η αντίθεση ανάμεσα στην υλική βελτίωση και σε αυτή την προσπάθεια. Ελπίζω να μην έδωσα την εντύπωση ότι από τη μια υπάρχει έγνοια για τις υλικές βελτιώσεις και από την άλλη για το μέγιστο αδύνατο. Το τι είναι δυνατό και τι αδύνατο διακυβεύεται πραγματικά σε κάθε ξεχωριστή κατάσταση και πιστεύω ότι το διανοητικό και το υλικό αδύνατο συνδέονται μεταξύ τους.

Το τι ήταν αδύνατο πράγματι άλλαζε μορφή ύπαρξης και γι' αυτό το βιβλίο ονομάστηκε «*Η Νύχτα των προλετάριων*», καθώς αυτό που ήταν υλικά και διανοητικά αδύνατο για έναν εργάτη είναι ακριβώς το να μην κοιμάται τη νύχτα. Αυτό ήταν απόλυτα υλικό και απόλυτα διανοητικό την ίδια στιγμή. Αυτό ήταν που το έκανε σημαντικό για εμένα.

Η αντίληψή σας για την ισότητα είναι ριζικά διαφορετική από τις φιλελεύθερες ιδέες περί ισότητας. Η ισότητα στο έργο σας δεν είναι η κατάληξη, αλλά η αφετηρία. Το έργο σας θεωρεί ότι καθένας μας έχει μια πνευματική ζωή, αλλά αναγνωρίζει ότι οι υλικές και οικονομικές διαφορές καθορίζουν την ικανότητά μας να πραγματοποιήσουμε αυτή τη ζωή. Πώς αυτή η ιδέα περί ισότητας διαφέρει από τους γενικούς αγώνες για ισότητα;

J.R.: Μπορούμε να το εντοπίσουμε αυτό στις συζητήσεις περί εκπαίδευσης, καθώς στις χώρες μας η εκπαίδευση υποτίθεται πως είναι ο τρόπος να κάνεις τους ανθρώπους ίσους, ξεκινώντας από την ανισότητα. Είναι ταυτόχρονα η λογική της παιδαγωγικής και επίσης η λογική της προόδου, και ένας προοδευτικός τρόπος σκέψης ότι πράγματι οι άνθρωποι δεν είναι ίσοι, και οι άνθρωποι των κατώτερων τάξεων δεν είναι ίσοι, και ότι ακριβώς αυτή η παρέκκλιση ξαναδημιουργεί την ισότητα και μπορούμε να ξεφύγουμε από αυτή την κατάσταση, κλπ. Αυτό λέει η ορθόδοξη παιδαγωγική και η πρόοδος του τρόπου σκέψης μας.

Όταν όμως ήρθα σε επαφή με το έργο του Ζοζέφ Ζακοτό,

προβληματίστηκα αρκετά. Είναι πολύ δύσκολο να τον τοποθετήσεις σε μια κατηγορία. Ήταν φιλόσοφος, καθηγητής; Το έργο του με έκανε να ξανασκεφτώ την ίδια την ιδέα της παιδαγωγικής και του τι σημαίνει να διδάσκεις. Παρόμοια, τη δεκαετία του 1820 είχε απασχολήσει αρκετά το πώς μπορούμε να εκπαιδεύσουμε τους ανθρώπους αργά και προοδευτικά: αλλά το ζήτημα δεν ήταν πώς ξεκινώντας από την ανισότητα θα φτάσουμε στην ισότητα˙ αυτό είναι αδύνατο καθώς κατά την ίδια τη διαδικασία ανακυκλώνονται συνεχώς πρακτικές ανισότητας.

> *Δεν μπορούμε να πάμε προς την ισότητα, αλλά να ξεκινήσουμε από αυτήν.*

Έχοντας αφετηρία την ισότητα δεν προϋποτίθεται ότι όλοι έχουν τις ίδιες ευκαιρίες να μάθουν και να εκφράσουν τις ικανότητές τους. Δεν είναι αυτό το θέμα. Το θέμα είναι ότι πρέπει να ξεκινήσεις από την ελάχιστη ισότητα που δίνεται. Η ορθόδοξη παιδαγωγική λέει ότι οι άνθρωποι είναι αδαείς, δεν γνωρίζουν πώς να ξεφύγουν από την άγνοια του να μάθουν, οπότε θα πρέπει να κάνουμε μια διαδρομή από την άγνοια προς την γνώση, ξεκινώντας από τη διαφορά ανάμεσα σε αυτόν που ξέρει και σε αυτόν που δεν ξέρει.

Η ιδέα του Ζακοτό και η ιδέα της πνευματικής χειραφέτησης ήταν ότι υπάρχει πάντοτε ένα σημείο ισότητας. Υπάρχει πάντοτε κάτι που είναι κοινό: για παράδειγμα όταν ο δάσκαλος εξηγεί κάτι στον μαθητή, από την μία υποθέτει ότι έχει κάτι να εξηγήσει το οποίο ο μαθητής δεν είναι ικανός να κατάλαβει από μόνος του/μόνη της, κλπ. Επομένως, υπάρχει μια σχέση ανισότητας, αλλά μπορεί να λειτουργήσει μόνο αν ο δάσκαλος υποθέσει ότι οι μαθητές μπορούν να καταλάβουν την εξήγηση, να καταλάβουν αυτό που τους λέει ο δάσκαλος. Οπότε υπάρχει μια σχέση ισότητας στο γεγονός ότι μοιράζονται τουλάχιστον την ίδια γλώσσα.

Δηλαδή η ιδέα δεν είναι το να θεωρούμε πως όλοι είναι ίσοι κλπ., αλλά το να σκεφτούμε τη διαδικασία της μάθησης, όχι ως μία διαδικασία από την άγνοια προς τη γνώση αλλά ως μία

διαδικασία όπου πηγαίνεις από κάτι που ήδη γνωρίζεις ή κατέχεις στην περισσότερη γνώση ή σε νέες κατακτήσεις. Πιστεύω πως είναι πολύ σημαντική η ιδέα ότι ο αδαής γνωρίζει πάντα κάτι, ρωτάει πάντα για κάτι και έχει την ικανότητα πάντα γι'αυτό, και το ζήτημα είναι πώς να αξιοποιούμε στο έπακρο αυτή την ικανότητα και να ξεκινάμε από την ισότητα.

Όταν έγραψα *τον «Αδαή Δάσκαλο»* υπήρχε ένας μεγάλος διάλογος στη Γαλλία καθώς υπήρχαν κοινωνιολόγοι που έλεγαν ότι η εκπαίδευση είναι ένα ψέμα, ότι θεωρεί πως όλοι οι μαθητές είναι ίσοι και μπορούν να καταλάβουν το ίδιο, ενώ αυτό δεν είναι αλήθεια, οπότε θα πρέπει να προσαρμόσουμε την εκπαίδευση στο υπόβαθρο των μαθητών, ειδικά αυτών των χαμηλότερων τάξεων. Την ίδια στιγμή, οι ρεπουμπλικάνοι έλεγαν ότι ισότητα σημαίνει να θεωρούμε τους πάντες στο ίδιο επίπεδο, το οποίο σημαίνει ότι όλοι είναι αδαείς αλλά πρέπει όλοι να μάθουν. Υπήρχε λοιπόν αυτός ο διάλογος και προσπάθησα να τον ανατρέψω, λέγοντας ακριβώς πως όλοι αυτοί ψάχνουν για το καλύτερο μονοπάτι -από την ανισότητα στην ισότητα- αλλά ο μόνος καλός δρόμος είναι να πας από την ισότητα στην ισότητα.

Ποια είναι η διάκριση ανάμεσα στον αδαή δάσκαλο και στην παιδαγωγική των καταπιεσμένων;

J.R.: Όταν έγραψα τον *«Αδαή Δάσκαλο»*, δεν με απασχολούσε πολύ η παιδαγωγική των καταπιεσμένων, κυρίως επειδή δεν ήταν μέρος του διαλόγου που γινόταν τότε στη Γαλλία. Η παιδαγωγική των καταπιεσμένων έχει να κάνει επίσης με τη σύνδεση της γενικής εκπαίδευσης με την πολιτική εκπαίδευση, οπότε πιστεύω ότι αν υπάρχει κάτι κοινό ανάμεσα στην πνευματική χειραφέτηση και στην παιδαγωγική των καταπιεσμένων, είναι η ιδέα ότι η εκπαίδευση πρώτα από όλα σημαίνει ενεργοποίηση, να ασχολείσαι πρώτα δηλαδή με την ικανότητα που κατέχουν ακόμη και οι καταπιεσμένοι ή αυτοί των κατώτερων τάξεων.

Αλλά την ίδια στιγμή, είναι αλήθεια ότι η πνευματική χειραφέτηση σημαίνει πως δεν υπάρχει συγκεκριμένη παιδαγωγική των καταπιεσμένων, πως δεν υπάρχει συγκεκριμένη εκπαίδευση για

τους φτωχούς και καταπιεσμένους ανθρώπους, κλπ. Αν υπάρχει, τότε πρέπει να ειδωθεί ως μια συγκεκριμένη περίπτωση της γενικότερης ιδέας της πνευματικής χειραφέτησης, επειδή βασικά η ιδέα της χειραφέτησης είναι ίδια και για τους πλούσιους και για τους φτωχούς.

Το βιβλίο *«Η Νύχτα των προλετάριων»* αναδιατυπώνει τη σχέση αισθητικής και πολιτικής: στον πυρήνα του βιβλίου βρίσκεται μία «αισθητική επανάσταση» που έχει να κάνει επί της ουσίας με την επανακατανομή του χρόνου (οι εργάτες που διεκδικούν τις «πνευματικές νύχτες του συγγραφέα» αμφισβητούν τη θεώρηση ότι η εργασία εξουθενώνει τον εργάτη εξ ου και δεν μπορεί να συμμετέχει στην πνευματική ζωή). Πώς θα επανεξετάζατε πλέον αυτή τη θέση στη σύγχρονη εποχή του παγκόσμιου κεφαλαίου; Λέγεται πως η σύγχρονη αναδιάταξη του χρόνου καταστρέφει «μορφές της ζωής» και τις υποτάσσει στην τυραννία του χρόνου.

J.R.: Φυσικά δεν είναι η ίδια κατάσταση και *«Η Νύχτα των προλετάριων»* ασχολήθηκε με μια περίοδο της ιστορίας όπου δεν υπήρχε νομοθεσία για τις εργατοώρες και άλλα τέτοια πράγματα. Αλλά ήταν και μία περίοδος όπου πρακτικές αυτομόρφωσης ήταν πολύ σημαντικές μεταξύ της εργατικής τάξης. Επομένως και τα δύο ερωτήματα για τον διαμοιρασμό του χρόνου και για την πρόσβαση στην εκπαίδευση και τον πολιτισμό ήταν κάπως διαφορετικά και σίγουρα η δύναμη της πνευματικής χειραφέτησης ήταν συνδεδεμένη με μια συγκεκριμένη χρονική στιγμή.

Ταυτόχρονα όμως, πραγματικά θα αμφισβητούσα την ιδέα ότι στον σύγχρονο καπιταλισμό όλη η ζωή βρίσκεται εγκλωβισμένη μέσα στην καπιταλιστική οργάνωση του χρόνου και της ζωής. Κατά κάποιον τρόπο είναι πάντα το ίδιο. Φυσικά, οι δυνατότητες της ζωής είναι διαφορετικές και η οργάνωση της ιδιωτικής και της δημόσιας ζωής είναι κάπως διαφορετική, όπως είναι και η σχέση μεταξύ του τι είναι δουλειά και τι όχι. Όλα έχουν αλλάξει. Αλλά αυτό που νομίζω ότι μένει το ίδιο είναι ότι σε κάθε περίπτωση έχεις την επιλογή ανάμεσα σε δύο θέσεις. θα μπορούσαμε να πούμε ότι η ζωή υπόκειται εξ ολοκλήρου στην αυτοκρατορία της κυριαρχίας, που σημαίνει ότι εκείνη την εποχή

κατά τη διάρκεια όλης της μέρας όλοι οι άνθρωποι υπόκεινταν στους νόμους της εργασίας, και ότι είχαν χρόνο μόνο για δουλειά και ανάπαυση, και όχι χρόνο για χάσιμο, ώστε να ξαναπάνε την επόμενη μέρα στη δουλειά.

> *Αλλά οι εργάτες είπαν όχι, αυτό δεν είναι αλήθεια, είναι δυνατό να σπάσει αυτός ο κύκλος.*

Σήμερα βέβαια ο κύκλος είναι δομημένος διαφορετικά. Οι άνθρωποι λένε ότι δουλεύουν λιγότερο και ότι υπάρχουν κάποιες μορφές προστασίας κλπ. Αλλά τώρα η ζωή τους έχει κυριαρχηθεί εξ ολοκλήρου από τους ρυθμούς της δουλειάς από τη μια και από όλους τους μηχανισμούς του καταναλωτισμού από την άλλη ή από τη δύναμη των μέσων ενημέρωσης, κλπ. Επομένως, κατά κάποιον τρόπο πρόκειται πάντα για το ίδιο θέμα που λέει πως η ζωή είναι απόλυτα υποταγμένη με την ιδέα πως κάθε αλλαγή είναι μια νέα μορφή υποταγής.

Για παράδειγμα, πολλοί άνθρωποι, όταν διάβασαν Φουκώ, πήραν από τον Φουκώ την ιδέα ότι όλες οι μορφές -πρόνοιας, κοινωνικής ασφάλειας, κλπ- ήταν μορφές διαχείρισης της κυβέρνησης και της ζωής των ανθρώπων. Δεν πιστεύω ότι αυτό είναι αλήθεια γιατί έχεις την ίδια συζήτηση για την ίδια επιλογή αλλά μπορείς να τη χρησιμοποιήσεις λίγο διαφορετικά και μπορείς να το σκεφτείς διαφορετικά. Σήμερα, για παράδειγμα, οι άνθρωποι λένε πως με την τηλεόραση και το ίντερνετ η ζωή είναι τελείως υποταγμένη. Αλλά όλοι γνωρίζουμε παραδείγματα όπου το ίντερνετ μπορεί να υποταχθεί στην κυρίαρχη ιδεολογία ή μπορεί να δημιουργήσει νέες μορφές διαλόγου και συζήτησης κλπ.

Αυτό που θέλω να πω είναι ότι υπάρχει ένα είδος επίμονης συζήτησης για το ότι η ζωή είναι εξ ολοκλήρου υποταγμένη και εξουθενωμένη και πιστεύω πως η ιδέα της βιοπολιτικής έχει κάτι το πολύ επιβλαβές. Γιατί υπάρχει αυτή η αντίληψη πως στη βιοπολιτική η ζωή είναι απόλυτα κυβερνήσιμη, και πως ακόμη και μέσα μας, ακόμη και το αίμα και η σάρκα μας ελέγχονται από την

εξουσία. Αλλά εγώ δεν το πιστεύω αυτό και θυμάμαι ότι στις δεκατίες του ‘70 και του ‘80 προσπαθήσαμε αρκιβώς να πάρουμε αποστάσεις από αυτή την άποψη που έτεινε να γίνει κυρίαρχη στην αριστερή σκέψη.

---

*Το βιβλίο *Η Νύχτα των προλετάριων (La Nuit des prolétaires)* εκδόθηκε στη Γαλλία το 1981.

__Ζακ Ρανσιέρ:__ Γεννημένος το 1940 στην Αλγερία, Γάλλος φιλόσοφος και ομότιμος καθηγητής φιλοσοφίας στο Πανεπιστήμιο του Παρισιού (Saint–Denis) και στο European Graduate School της Ελβετίας. Υπήρξε στενός συνεργάτης του φιλοσόφου Λουί Αλτουσέρ. Ωστόσο, μετά τα γεγονότα του Γαλλικού Μάη του ’68, αποστασιοποιήθηκε από τον Αλτουσέρ, ασκώντας κριτική στο έργο του. Έκτοτε, και προσπαθώντας να αναιρέσει τα όρια ανάμεσα στη φιλοσοφία, την πολιτική, την λογοτεχνική κριτική, την αισθητική, την ιστορία και την παιδαγωγική, ασχολείται με τα μείζονα θέματα της πολιτικής χειραφέτησης, της δημοκρατίας και της ισότητας. Βρέθηκε μεταξύ των ομιλητών του B-FEST στις 27/05/17, όπου πραγματοποίησε την ομιλία του **«Δημοκρατία, Ισότητα και Χειραφέτηση σε έναν Κόσμο που Αλλάζει».

Μετάφραση: Σοφία Παπαγιαννάκη
Επιμέλεια: Ιωάννα Μαραβελίδη

Περιοδικό Βαβυλωνία #Τεύχος 19

Κύπρος: Αναγκαιότητα μιας Δι-εθνοτικής Εκπαίδευσης

Γιώργος Ζήκας

Η εκπαιδευτική πολιτική όλων των κρατών τονίζει τη μονοκουλτούρα, ενισχύει τον εθνοκεντρισμό και διαστρεβλώνει τα γεγονότα. Και στην Κύπρο η εκπαίδευση είναι αρκούντος εθνοκεντρική.

Οι δύο χαλαρές **εθνότητες** μέσα από καχυποψία, εισαγωγή της ιδέας του έθνους, συγκρούσεις, αδιέξοδα συνομιλιών κατάντησαν ρατσιστικές και εχθρικές μεταξύ τους **εθνικότητες**. Το ελληνικό σχολείο από τη μια και το τουρκικό από την άλλη (με τις διαφορές τους) κυριαρχούνται από το «ηρωικό» παρελθόν και τη θρησκεία, προσπαθούν να εξυπηρετήσουν εθνικά συμφέροντα, υποβαθμίζουν τους συγκάτοικους, καλλιεργούν τη ξενοφοβία και ανασφάλεια και θεμέλιοι λίθοι της εθνικής ταυτότητας αναδεικνύονται, εκτός των άλλων, η συνέχεια, η ομοιογένεια και η ανωτερότητα.

Η εκπαίδευση αποτελεί σημαντικό μέσο για αλλαγή νοοτροπιών κι αν λάβουμε υπόψη και τον διεθνή πλέον ανταγωνισμό, η απομάκρυνση της εκπαίδευσης από εθνικιστικές πρακτικές κρίνεται ως επείγουσα αναγκαιότητα. Για άμβλυνση του εθνικισμού και ρατσισμού μέσω της εκπαίδευσης απαιτείται η γνωριμία του σύνοικου, αλλά πρωτίστως η κριτική τοποθέτηση απέναντι στις αδυναμίες και των δύο και στην προσφορά τους στην ειρήνη και στην κοινωνική δικαιοσύνη. Δηλαδή, να μάθει ο μαθητής να βλέπει τον κόσμο με τα μάτια του άλλου.

Μια παρόμοια ανατροπή στην εκπαίδευση θα βοηθήσει τους μαθητές να προβληματίζονται για τις αιτίες που διαμόρφωσαν τις προκαταλήψεις τους και για τις αιτίες που ο σύνοικος πολιτισμός διαφέρει από τον δικό τους. θα διερωτώνται αν ο εθνικισμός επιτέλεσε πλέον την όποια ερμηνεία της σχέσης των δύο εθνοτήτων και σιγά σιγά θα αντιληφθούν ότι κι αυτός είναι ανθρώπινη κατασκευή και εξακολουθεί να αποτελεί άγρια στρατηγική για διατήρηση ή απόκτηση του πλούτου και του ελέγχου. Ταυτόχρονα θα αναζητούν τους λόγους που πολλοί επιχειρηματίες (ιστορικά αποτελούσαν τον προπομπό του εθνικισμού), η συνακόλουθη πολιτική και η εκκλησία αντιστέκονται στην ενοποίηση της Κύπρου.

Στην άμβλυνση της βαθιάς έλλειψης εμπιστοσύνης θα βοηθούσε αν στο εκπαιδευτικό περιεχόμενο συμπεριλαμβανόταν η μελέτη ανακατανομής εξουσίας και πλούτου καθώς και της κοινωνικής αλληλεγγύης. Δηλαδή, η προσπάθεια για ένα ειρηνικό κράτος να επιχειρηθεί ταυτόχρονα με την **άμβλυνση των ταξικών διαφορών, η οποία θα αποτελέσει το όχημα εμπιστοσύνης των δύο κοινοτήτων και όλων των κατοίκων του νησιού.** Έτσι οι μαθητές μας, ως ενήλικες, θα αναθεματίζουν κάθε διάκριση, θα συμβάλλουν σε μια κοινωνία ευημερίας και θα προστατεύουν το πολυεθνικό κράτος και τη δημοκρατία.

Η προσπάθεια πρέπει να ενταθεί στο Νηπιαγωγείο και Δημοτικό όπου οι προκαταλήψεις και τα στερεότυπα δεν έχουν παγιωθεί. Επίσης, η αναδόμηση αυτή δεν θα αποδώσει αν εισαχθεί στα σχολεία ως αλλαγή ρουτίνας. Απαιτείται ριζική θεραπεία, η οποία θα έχει αποτελέσματα μόνο αν εμποτιστεί κάθε πολιτική, μέσο και πρόσωπο που σχετίζονται με το σχολείο σε μια δικοινοτική και αντιρατσιστική άποψη, από την Καρπασία έως τη Λεμεσό.

Χρονοβόρα διαδικασία θα πουν η πλειοψηφία των πολιτικών και πολλοί εκπαιδευτικοί. Πράγματι, παρόμοια αναίμακτη ανατροπή δεν μπορεί να διαρκέσει λιγότερο από 15 χρόνια (απαιτούμενο διάστημα για να αλλάξει η σκέψη). Πέρασαν 70 χρόνια από το 1950 και 130 χρόνια από την εισαγωγή του ελληνικού εθνικισμού (80 του τουρκικού). **Είστε ευχαριστημένοι και περήφανοι για αυτά που εξακολουθούν να συμβαίνουν γύρω μας;** Με απλά μαθηματικά, η αναδόμηση της εκπαίδευσης θα μας κοστίσει το ένα εκατοστό του χρόνου, χρήματος, ανθρωπίνων ζωών, κ.ά., τα οποία αφαίμαξε (μέχρι τώρα) το ζεύγος εθνικισμός – ρατσισμός. Σίγουρα δεν έχουμε τα εργαλεία (πώς να τα έχουμε;). Θα πρέπει να καταφύγουμε σε συνεργασίες (μάλλον όχι από τις «μητέρες πατρίδες»). Το κόστος θα είναι ελάχιστο συγκριτικά με τη γραμμή του αίματος και την κοινωνική αστάθεια που θα συνεχίσουν να αφήνουν πίσω τους ο εθνικισμός, ο ρατσισμός και οι κοινωνικές διακρίσεις.

Λεμεσός, Μάρτης 2017.

Ζακ Ρανσιέρ: Ο Αδαής Δάσκαλος

Ορέστης Τάτσης*
Επιμέλεια: Γιώργος Σταματόπουλος

Νοημοσύνη

Ο Αριστοτέλης απεφάνθη ότι όλοι οι άνθρωποι εκ φύσεως επιθυμούν τη γνώση (πάντες άνθρωποι του ειδέναι ορέγονται φύσει). Ωραίο συμπέρασμα και δεν μπορεί να ερευνηθεί ως αξιωματικό ή εγωιστικό ή αυθαίρετο. Αυτό που προκύπτει ως ερώτημα είναι τι γίνεται μετά την υποτιθέμενη εκπλήρωση αυτής της επιθυμίας, εάν υπάρχει δυνατότητα να φτάσει ο οποιοσδήποτε στη γνώση – εννοείται και εκείνος που αρκείται στην απλή εκπλήρωση των ζωτικών αναγκών· ο βοσκός, ο βιομηχανικός εργάτης, ο σαγματοποιός, ο περιπτεράς κ.ο.κ.

Στον τομέα του ο καθείς μυείται στη γνώση, εκών άκων σχεδόν, διαφορετικά δεν θα καταφέρει να επιβιώσει. Τη γνώση τούτη την αποκτά από μόνος του, χωρίς κάποια διαμεσολάβηση, χωρίς θητεία ή μαθητεία σε ακαδημαϊκές σχολές ή σε εμπειρικούς δασκάλους.

Ο ελεύθερος άνθρωπος ανασαίνοντας και περπατώντας, ακούγοντας και βλέποντας χαράσσει τον δρόμο του για τη γνώση και αυτήν ακόμη την αυτογνωσία, δίχως να είναι υποχρεωμένος να δίνει λογαριασμό σε κανέναν. Ρωτάει όταν δεν καταλαβαίνει, ερευνά, μένοντας πιστός στη δική του πνευματική αξιοπρέπεια, ακόμη και όταν επιδίδεται σε τυχερά παίγνια…

Η γνώση μπορεί να είναι δύναμη, αλλά αυτό αφορά τον ορθολογικό πολιτισμό και τις δυτικές δημοκρατίες περισσότερο και όχι την ισοκοινωνικότητα και την άρνηση οποιασδήποτε διάκρισης (υλικής ή πνευματικής). Η λαϊκή σοφία υπερτερεί ενίοτε της επιστημονικής γνώσης· δεν μπορεί να μιλήσει για τα ταξίδια στο διάστημα ή για την ταχύτητα του φωτός, ταξιδεύει εντούτοις

στον χρόνο και φωτίζει πολλές ασθένειες και καθημερινές στραβωμάρες.

Ο δείκτης νοημοσύνης είναι μια εφεύρεση περισσότερο παρά μια διαβάθμιση του εγκεφάλου. Σε μια ελεύθερη κοινωνία σημασία έχει η εκδίπλωση των ικανοτήτων που προκύπτουν από την αντιμετώπιση των προβλημάτων για την επιβίωση. Αυτό φαίνεται η αρχή των πάντων. Στην πορεία, όμως, τα πάντα αναζητούν κάποια αρχή ώστε ο φτωχός εγκέφαλος να αντεπεξέλθει στη φύση και τον κόσμο (μας). Κι εδώ αρχίζει ο λόγος…

“…κανένα κόμμα, καμία κυβέρνηση, κανένας στρατός, κανένα σχολείο και κανένας θεσμός δεν πρόκειται ποτέ να χειραφετήσει ούτε ένα άτομο.”

Ζακ Ρανσιέρ

Ο αδαής δάσκαλος – Πέντε μαθήματα πνευματικής χειραφέτησης Μτφρ.: Δάφνη Μπουνάνου 1η έκδ. Αθήνα. Νήσος, 2008. σ. 126.

Το βιβλίο του Ζακ Ρανσιέρ, γραμμένο το 1987, κυκλοφόρησε στα ελληνικά το 2008 και ανατυπώθηκε το φθινόπωρο του 2015. Η ιστορία του, όμως, ξεκινάει πολύ παλιότερα. Ο Γάλλος στοχαστής και φιλόσοφος στο βιβλίο του μάς παραθέτει την ιστορία του Ζοζέφ Ζακοτό, που ανακάλυψε μια αντισυμβατική μέθοδο διδασκαλίας όταν βρέθηκε εξόριστος στις Κάτω Χώρες, συγκεκριμένα στη Λ(ε)ουβέν του σημερινού Βελγίου, το 1818.Ο Ζακοτό, μη γνωρίζοντας φλαμανδικά, κατάφερε ως Γάλλος να τους διδάξει τη μητρική του γλώσσα, την οποία αγνοούσαν πλήρως, ενώ εκείνος αγνοούσε τη δική τους. Οταν διαπίστωσε τη δύναμη της μεθόδου, που από ανάγκη ανακάλυψε, δίδαξε με επιτυχία πιάνο και ζωγραφική, χωρίς φυσικά να είναι μουσικός ή ζωγράφος.

Αυτό τον οδήγησε στο συμπέρασμα ότι η γνώση και κατ’ επέκταση η εξηγητική διαδικασία δεν είναι απαραίτητη για την παραγωγή γνώσης. Ολοι οι άνθρωποι είναι εξίσου νοήμονες και μπορούν να διδαχθούν από έναν αδαή που απλώς διαπιστώνει ή αναγνωρίζει την άγνοια. Με άλλα λόγια (αναγνωρίζοντας την πρακτικότητα του επιχειρήματος): δεν χρειάζεται να είμαι ηλεκτρολόγος για να αναγνωρίσω την άγνοια ενός ηλεκτρολόγου να επιδιορθώσει μια πρίζα.

Σίγουρα η μέθοδος του Ζακοτό, που υπερασπίζεται ο Ρανσιέρ, δεν θα μπορούσε να «σπουδάσει» οικονομολόγους ή πυρηνικούς φυσικούς, αλλά δεν υπήρξε αυτός ο στόχος και των δύο. Αυτό που απασχολεί τον Ρανσιέρ αλλά και τον Ζακοτό είναι η χειραφέτηση: «Να μπορεί κάθε άνθρωπος να αντιληφθεί το μεγαλείο του ανθρώπου, να εκτιμήσει τις πνευματικές του ικανότητες και ν’ αποφασίσει πώς θα τις αξιοποιήσει». Δεν μιλάμε για απελευθέρωση, αλλά για χειραφέτηση.

Πρέπει να επισημάνουμε ως διαφορά ανάμεσα στις δύο έννοιες ότι η χειραφέτηση μπορεί να συσχετιστεί με την ατομική συνείδηση και τον αυτοπροσδιορισμό, ενώ η απελευθέρωση με την κοινωνική και ολική έννοια της ελευθερίας, ως μια συλλογική και συγχρόνως ατομική διεκδίκηση. Με άλλα λόγια, σε μια καπιταλιστική κοινωνία μπορώ να είμαι χειραφετημένος αλλά όχι ελεύθερος, πιθανόν.

Ο Ρανσιέρ, λοιπόν, γνωρίζει καλά ότι το κράτος και οι θεσμοί εκπαιδεύουν αλλά δεν χειραφετούν. Ανοίγουν, δηλαδή, δρόμους, άρα δίνουν κατευθύνσεις, αλλά δεν δίνουν εργαλεία για να ανοίξει το υποκείμενο άλλους δικούς του δρόμους. Δηλαδή, δεν του δίνουν την προοπτική να παραμείνει υποκείμενο, και άρα ελεύθερο, σε αντίθεση με την αντικειμενικοποίηση που προκαλεί η εκπαίδευση, ή αλλιώς υποδούλωση.

Με απλά λόγια, η εκπαίδευση οδηγεί στη δημιουργία στρατιωτών, αμίλητων, ακούνητων, πειθήνιων. Στόχος του συγγραφέα είναι να αποδείξει αλλά και να παροτρύνει τους αναγνώστες να πιστέψουν πως η διαδικασία της γνώσης μπορεί να επιτευχθεί με τη βοήθεια του αδαούς που προσδοκά τη γνώση, γιατί η βασική αρχή της καθολικής διδασκαλίας που αναλύει είναι ότι όλοι οι άνθρωποι έχουν την ίδια νοημοσύνη.

Ο δάσκαλος είναι απαραίτητος μόνο για να επισημαίνει την άγνοια κι όχι για να επιβεβαιώνει τη δική του γνώση κι επομένως τη δική του ανωτερότητα έναντι του μαθητή. Οπως σωστά επισημαίνει, δεν μπορεί να υπάρξει κανένας θεσμός που θα επενδύσει στον τάφο του, αντιθέτως μπορούν οι άνθρωποι να επενδύσουν στην ελευθερία τους, ξεκινώντας από τη χειραφέτησή τους.

Ελληνική βιβλιογραφία:

1. Ο αδαής δάσκαλος – Πέντε μαθήματα πνευματικής χειραφέτησης, μτφρ. Δάφνη Μπουνάνου, Εκδόσεις Νήσος, Αθήνα 2008. **2.** Μερισμός του αισθητού. Αισθητική και πολιτική, μτφρ. Θεόδωρος Παραδέλης, Εκδόσεις του Εικοστού Πρώτου, Αθήνα 2012. **3.** Ο χειραφετημένος θεατής, μτφρ. Αλέξανδρος Κιουπκιολής, Αθήνα 2015. **4.** Το μίσος για τη δημοκρατία. Πολιτική, δημοκρατία, χειραφέτηση, μτφρ.-επίμετρο: Βίκυ Ιακώβου, Εκδόσεις Πεδίο, Αθήνα 2010 (σειρά: «Σύγχρονες Κοινωνίες», υπεύθυνη Ξένια Χρυσοχόου).

Ο Γάλλος φιλόσοφος Jacques Rancière *γεννήθηκε στην Αλγερία το 1940, σπούδασε στην Ecole Normale Superieure και είναι*

ομότιμος καθηγητής στο Πανεπιστήμιο Paris VIII. Το 1965 συνεργάστηκε με τον δάσκαλό του Louis Althusser στην έκδοση του «Lire le Capital», μετά όμως τα γεγονότα του Μάη του 1968 αποστασιοποιείται από τον κύκλο των αλτουσεριανών. Εκτοτε, και προσπαθώντας να αναιρέσει τα όρια ανάμεσα στη φιλοσοφία, την πολιτική, τη λογοτεχνική κριτική, την αισθητική, την ιστορία και παιδαγωγική, ασχολείται με τα μείζονα θέματα της πολιτικής χειραφέτησης, της δημοκρατίας και της ισότητας. Βιβλία του: «Aux bords du politique», «La Nuit des proletaires», «La Mesentente», «Les Noms de l'histoire», «Le Spectateur emancipe», «L'Inconscient esthetique», «L'Espace des mots», «Politique de la litterature», «Les Scenes du Peuple», «La Parole muette, Aisthesis: Scenes du regime esthetique de l'art».

**σκηνοθέτης*

https://www.efsyn.gr/arthro/eleytheria-kai-heirafetisi

Κοιτάζοντας τον ορίζοντα: Τρεις γενιές παιδιών Ζαπατίστας

Η μελέτη αυτή αποτελεί μια σύντομη και στοχαστική έρευνα σε μια σειρά από ιστορικές εμπειρίες στην οποία οι κύριοι παράγοντες είναι τα παιδιά στις κοινότητες των Ζαπατίστας. Πιο συγκεκριμένα, θα εστιάσει στη σημασία της συνοδείας των ενηλίκων και στην πολιτική συμμετοχή των νέων ως πλήρη μέλη των αντιστασιακών κοινοτήτων, των κοινωνικών κινημάτων και των πολιτικών οργανώσεων.

Γεννημένο μέσα από το Σεμινάριο «20 Χρόνια Ζαπατιστικής

Εξέγερσης», που πραγματοποιήθηκε στο Αυτόνομο Μητροπολιτικό Πανεπιστήμιο (Unidad Xochimilco), το κείμενο αυτό συντάχθηκε με τη βοήθεια πολλών συνεδρίων, συμπεριλαμβανομένων εκείνων σχετικά με: τη γη και το έδαφος, την εκπαίδευση, την οικονομία, την υγεία, την οικονομία και τους συνεταιρισμούς, το φύλο, την αυτονομία και, φυσικά, τα παιδιά και τους νέους στο ταξίδι του Ζαπατισμού.

Υπό το πρίσμα του σεμιναρίου «Κριτική σκέψη ενάντια στην καπιταλιστική Λερναία Ύδρα», που οργανώθηκε από τους Ζαπατίστας το Μάιο του 2015 το κείμενο αυτό έχει ιδιαίτερη σημασία. Κατά τη διάρκεια αυτής της εκδήλωσης, για παράδειγμα, ένας αριθμός συμμετεχόντων αναφέρεται, όχι μόνο σε τρεις γενιές Ζαπατίστας, αλλά σε πέντε. Στην απογευματινή συνεδρίαση της Τρίτης 5 Μαΐου ο υποδιοικητής Γκαλεάνο υποστήριξε, ότι ο αγώνας των κοινοτήτων των Ζαπατίστας, θα μπορούσε να συνοψιστεί ως μια προσπάθεια, να παρουσιάσουν τα παιδιά με μια επιλογή να είναι «ένα πράγμα ή ένα άλλο».

Μια ημέρα αργότερα, τρεις γενιές γυναικών Ζαπατίστας μίλησαν (μέσω των Διοικητριών Miriam, Rosalinda, και Dalia, για την ιστορία του αγώνα τους (ως αυτόχθονες Ζαπατίστας γυναίκες). Ο Υποδιοικητής Γκαλεάνο, εν τω μεταξύ, τόνισε ότι «υπάρχουν τουλάχιστον δύο γενιές που απουσιάζουν από αυτή τη συζήτηση: η πρώτη (ηλικίας 12-15), είναι εκείνες που θα γίνουν υποστηρικτές της εκπαίδευσης ή της υγείας, ή αντάρτισσες και η δεύτερη γενιά (ηλικίας περίπου 8) είναι οι «υπερασπιστές» – τα επαναστατημένα κορίτσια, που συμπυκνώνουν τέσσερις γενιές της επαναστατικής πάλης και είναι, προς το παρόν τουλάχιστον, απρόβλεπτη “.

Βιοπολιτικές μέθοδοι στην παιδική ηλικία στην Τσιάπας

Σύμφωνα με τον Eduardo Bustelo (ο οποίος ακολουθεί τις θεωρίες του Michel Foucault και του Giorgio Agamben), ο θάνατος, η φτώχεια και η ομαλοποίηση του ελέγχου ενός ενήλικα πάνω στη ζωή ενός παιδιού είναι οι τρεις βιοπολιτικές μέθοδοι, που χρησιμοποιούνται μέσα στο καπιταλιστικό σύστημα για να

επιβλέπεται και να χειραγωγείται η κατασκευή της ατομικής σκέψης στην παιδική ηλικία. Η πρώτη μέθοδος, υποστηρίζει ο Bustelo, είναι η πιο σιωπηλή μορφή, καθώς δείχνει σε καθημερινή βάση ότι οι νέοι μπορούν να εξαλειφθούν χωρίς νομικές συνέπειες. Παιδιά πεθαίνουν τακτικά, αναφέρει, από την πείνα, από ασθένειες που μπορούν να προληφθούν ή είναι ιάσιμες, και ως θύματα πολέμου. Αν επιβιώσουν, εν τω μεταξύ, συνεχίζουν να υποφέρουν, είτε σωματικά είτε ψυχολογικά ως αποτέλεσμα του να εκτίθενται απευθείας σε πολλές διαφορετικές μορφές βίας. Ο επίμονος στόχος των ισχυρών στο καπιταλιστικό σύστημα φαίνεται να είναι η εξόντωση της προοπτικής ενός παιδιού να ξεφύγει από τον τύπο της εκπαίδευσης, που είναι αποδεκτός από εκείνους. Με λίγα λόγια, είναι μια άμεση μορφή ελέγχου, που προσπαθεί να αποτρέψει τους ανθρώπους από το δικαίωμά τους σε μια αξιοπρεπή ζωή και η οποία συχνά αντιπροσωπεύεται από την επέκταση της πολιτικής του θανάτου.

Η δεύτερη μέθοδος, που χρησιμοποιείται είναι η φτώχεια, δεδομένου ότι η πλειονότητα των φτωχών ανθρώπων είναι παιδιά και η πλειοψηφία των παιδιών είναι φτωχά. Κατά συνέπεια, οι νέοι γίνονται αντικείμενα εκμετάλευσης, αναγκάζονται έμμεσα στην εργασία, ενώ διαρκώς υποσιτίζονται ή αρρωσταίνουν. Και, επειδή δεν εμπλέκονται στις οικονομικές διαδικασίες της συγκέντρωσης του εισοδήματος, του πλούτου και της δύναμης, υφίστανται διακρίσεις και αποκλείονται με τέτοιο τρόπο, που ενισχύει την ιδεολογική συσκευή της κυριαρχίας (με τη βοήθεια της απόκρυψης της κοινωνικής σχέσης ανάμεσα στους εκμεταλλευτές και τους εκμεταλλευόμενους). Ουσιαστικά, οι ισχυροί εξασφαλίζουν, μέσω του βιο-πολιτικού τους συστήματος στη ρύθμιση της ζωής, ότι η παιδική φτώχεια θα εξακολουθεί να αποτελεί σημαντικό παράγοντα για την αποφυγή της κατασκευής δημοκρατικών και ισόνομων κοινωνικών σχέσεων.

Η τρίτη μέθοδος είναι η κάθετη και η δεσποτική σχέση μεταξύ ενηλίκων και των παιδιών τους, η οποία επιδιώκει να τα ελέγχουν από μέσα προς τα έξω,αμέσως από την γέννησή τους. Αυτή η δυναμική, εν τω μεταξύ, συνοδεύεται από τη

χειραγώγηση της συζήτησης, που διαστρεβλώνει την αντίληψη και την κατανόηση της πραγματικότητας ενός παιδιού. Εν ολίγοις, η παιδική ηλικία είναι το σημείο στο οποίο η διαδικασία της κυριαρχίας αρχίζει, και στην οποία αυτή η λεπτή κάθετη σχέση είναι καμουφλαρισμένη.

Η απάντηση των Ζαπατίστας

Όταν πραγματοποιήθηκε η εξέγερση των Ζαπατίστας το 1994, ο θάνατος και η φτώχεια αποτελούσε για καιρό, μια καταστροφική παρουσία ανάμεσα στα παιδιά στις ιθαγενείς κοινότητες της Τσιάπας. Ειδικότερα, οι λεγόμενες «ασθένειες της φτώχειας» έτρεχαν αχαλίνωτες. Υπήρχαν περιπτώσεις: εντερικών παράσιτων, λοιμώξεις του αναπνευστικού συστήματος και επιδημίες, παιδικός υποσιτισμός, πυρετός και διάρροια. Πολλά παιδιά, εν τω μεταξύ, έχασαν τη ζωή τους εξαιτίας της έλλειψης πρόσβασης σε ιατροφαρμακευτική περίθαλψη – γεγονότα που είχαν συμβάλει, ώστε η Τσιάπας να κατέχει τα χαμηλότερα ποσοστά προσδόκιμου ζωής κατά τη γέννηση από ολόκληρο το Μεξικό. Επιπλέον, τα στοιχεία αυτά προήλθαν μόνο από τις επίσημες κυβερνητικές στατιστικές, οι οποίες βασίζονται σε πιστοποιητικά γέννησης και θανάτου, που απλά δεν υπάρχουν στις αυτόχθονες κοινότητες των περισσότερων δήμων (που είχαν «υψηλά» ή «πολύ υψηλά» επίπεδα περιθωριοποίησης). Ως εκ τούτου, είναι δύσκολο να γνωρίζουμε ακριβώς πόσα αγόρια και κορίτσια της Τσιάπας έζησαν ή πέθαναν κατά την περίοδο αυτή.

Κατά συνέπεια, η διακήρυξη πολέμου του EZLN και τα 11 αιτήματά του στην πρώτη Διακήρυξη της ζουγκλας Lacandona, είχαν ως στόχο όχι μόνο να σταματήσει η γενοκτονία των αυτόχθονων πληθυσμών της Τσιάπας, αλλά και των παιδιών τους. Με άλλα λόγια, η ομάδα πάλευε έτσι ώστε οι μελλοντικές γενιές των παιδιών, να μπορέσουν να έχουν μια ικανοποιητική, αξιοπρεπή ζωή (όπως ο Υποδιοικητής Μάρκος εξήγησε στον νεαρό Miguel A. Vazquez Valtierra τον Μάρτιο του 1994).

Τον Φεβρουάριο του 2001, ο Μάρκος αφιέρωσε το ακόλουθο κείμενο, στο οποίο περιέγραφε την πραγματικότητα της παιδικής

ηλικίας των Ζαπατίστας, στα εξορισμένα παιδιά της Γουαδελούπης Tepeyac:

Υπάρχουν εννέα κελιά στα οποία φυλακίζουν τα παιδιά των ιθαγενών της Τσιάπας και του Μεξικό και αυτά είναι: η πείνα, η άγνοια, η ασθένεια, η εργασία, η κακοποίηση, η φτώχεια, ο φόβος, η λησμοσύνη και ο θάνατος. Η Patricha, κάτω από πέντε ετών, πέθανε από πυρετό, ο Ismita, σχεδόν 10 ετών, είχε το ανάστημα ενός 4χρονου παιδιού, ως αποτέλεσμα του χρόνιου υποσιτισμού, ο Andulio γεννήθηκε χωρίς χέρια, εξαιτίας μιας γενετικής ανωμαλίας, ο Pedrito γεννήθηκε στην εξορία και ο Lino ήταν γεννημένος μόνο μερικές ώρες, όταν στρατιώτες τον εκδίωξαν από το σπίτι του.

Αργότερα, σε μια συνέντευξή του το 2008 στην Laura Castellanos με τίτλο «Corte de Caja», ο Μάρκος περιέγραψε πώς η υπόθεση της Patricha είχε διαδραματίσει καθοριστικό ρόλο στη συμμετοχή του στην πολιτικο-στρατιωτική οργάνωση, περίπου από το 1986, διότι αυτό το κορίτσι ιθαγενής (που είχε φέρει φαγητό στους αντάρτες, όταν κρύβονταν στη ζούγκλα) είχε πεθάνει στην αγκαλιά του στην όχθη ενός ποταμού, όταν προσπαθούσε να το βοηθήσει και να μειώσει τον πυρετό του. Και αυτή ήταν η μοίρα των νεαρών ιθαγενών κοριτσιών, είπε. Στη χειρότερη περίπτωση, θα πέθαιναν από ιάσιμες ή σεξουαλικές μεταδιδόμενες ασθένειες και στην καλύτερη περίπτωση θα έπρεπε, να είναι περιορισμένες στο σπίτι, να φροντίζουν τα μικρότερα αδέλφια, να φτιάχνουν τορτίγιες, ή να εργάζονται στα χωράφια. Ιστορικά, εξήγησε, σ'αυτά τα κορίτσια απλά δεν τους επιτρεπόταν, να σπουδάσουν ή να παίξουν.

Τα παιδιά Ζαπατίστας στο πλαίσιο ενός πολέμου χαμηλής έντασης.

Μόλις είχε ανακηρυχθεί η κατάπαυση του πυρός και οι ειρηνευτικές συνομιλίες είχαν αρχίσει, η ομοσπονδιακή κυβέρνηση έσπευσε να καθιερώσει στρατώνες και σημεία ελέγχου σε όλες τις ιθαγενείς κοινότητες, που θεωρούσε ύποπτες για την υπόθαλψη των Ζαπατίστας αγωνιστών ή ότι επηρεάζονται από την ιδεολογία τους. Οι πτήσεις ελέγχου, οι περιπολίες και η

παρουσία παραστρατιωτικών ομάδων, ξαφνικά έγιναν μέρος της καθημερινής ζωής των παιδιών που ανήκαν στις υπό εξέγερση κοινότητες, ενώ τα παιδιά της «δεύτερης γενιάς» (που γεννήθηκαν μετά την 1η Ιανουαρίου, 1994) μεγάλωσαν ουσιαστικά με τη στρατιωτική και παραστρατιωτική δραστηριότητα ως φυσικό μέρος της ύπαρξής τους.

Αυτός ο χαμηλής έντασης πόλεμος οργανώθηκε με διάφορους τρόπους, από τους στρατιωτικούς μηχανισμούς ως τις κοινωνικές, πολιτικές, οικονομικές και πολιτιστικές στρατηγικές. Τα παιδιά και οι νέοι Ζαπατίστας ταλαιπωρήθηκαν, εκδιώχθηκαν, εκτοπίστηκαν, δέχτηκαν ξυλοδαρμούς, απειλήθηκαν, συνελήφθησαν στα σημεία ελέγχου και δέχτηκαν επιθέσεις, τόσο από την ομοσπονδιακή κυβέρνηση, όσο και απο τις δεξιές παραστρατιωτικές ομάδες τους, όλα με σκοπό την αποθάρρυνση της τήρησης του προγράμματος των Ζαπατίστας και την αποδυνάμωση του κοινωνικού ιστού και της ενότητας της οικογένειας των τοπικών κοινοτήτων. Κατανοώντας ότι τα παιδιά των Ζαπατίστας ήταν ένα θεμελιώδες μέρος του κινήματος, η κυβέρνηση προσπάθησε αποτελεσματικά να «σκοτώσει τους σπόρους των Ζαπατίστας» (ένα σύνθημα που χρησιμοποιήθηκε κατά τη διάρκεια της σφαγής του Acteal στο δήμο Chenalhó στις 22 Δεκέμβρη του 1997, όταν 45 άτομα έχασαν τη ζωή τους – ανάμεσά τους 14 παιδιά, 23 γυναίκες και 8 άνδρες).

Σε νεαρή ηλικία, στη συνέχεια, τα παιδιά των Ζαπατίστας σύντομα έμαθαν τι σημαίνει να επιβιώνεις σε ένα πλαίσιο πολέμου και σ΄ένα κλίμα καταστολής, μεγαλώνοντας, όπως μπορούσαν, στη μέση μιας βίαιης αντιεπαναστατικής εκστρατείας εκφοβισμού από την ομοσπονδιακή κυβέρνηση εναντίον τους. Παρά το γεγονός, ότι ζουν μέσα σε μια ατμόσφαιρα αντίστασης, αναφέρει η Angelica Rico, αυτοί οι νέοι έμαθαν, να τρέχουν, να παίζουν, να χορεύουν, να τραγουδούν και να γελούν.

Ταυτόχρονα, όμως, η συγκεκριμένη πραγματικότητα μέσα στην οποία οι νέες γενιές μεγάλωναν (ως μέλη των αυτόχθονων κοινοτήτων που τηρούν την ιδεολογία των Ζαπατίστας) σήμαινε, ότι ο ψυχολογικός και κοινωνικός σχηματισμός τους, περιείχε

στοιχεία διαφορετικά από εκείνα, που είχαν όσοι μεγαλώσαν, πριν από το 1994. Ανέπτυξαν, για παράδειγμα, ικανότητες που τους βοήθησαν να αντισταθούν στη συνεχή επιθετικότητα και κοσμοθεωρίες που τους έκαναν πιο ανθεκτικούς στο κλίμα βίας, που τους περιβάλλει σε καθημερινή βάση.

Ως εκ τούτου, όταν τα παιδιά των Ζαπατίστας δηλώνουν, ότι δεν έχουν κανένα φόβο, γιατί ξέρουν πώς να υπερασπιστούν τους εαυτούς τους, πρέπει να έχουμε επίγνωση της υποκειμενικής και συλλογικής διαδικασίας, που ανέπτυξε μια μορφή κοινότητας με ψυχική υγεία (η οποία έχει μετατρέψει το φόβο σ΄ένα μηχανισμό αυτοπροστασίας και μείωσε τις αρνητικές ψυχοκοινωνικές επιπτώσεις της φθοράς ενός πολέμου χαμηλής έντασης). Με άλλα λόγια, ο πόλεμος του Κράτους ενάντια στις κοινότητες των Ζαπατίστας, (ο οποίας, σύμφωνα με την Ximena Antillon, επιδιώκει να δημιουργήσει ψυχοσωματικές και συναισθηματικές ασθένειες, ενώ παράλληλα να παραλύσει και να μειώσει τη συμμετοχή σε στρατιωτικές και κοινοτικές πράξεις αντίστασης), δεν έχει τόσο μεγάλη επίδραση, όπως η κακή κυβέρνηση θα ήλπιζε να έχει.

Η συλλογική εργασία, που έχει γίνει, για την αντιμετώπιση του πολέμου, έχει διευκολύνει την ανάδυση και την ενίσχυση των γενναίων στάσεων και της κριτικής σκέψης στα παιδιά και επιπλέον συνέβαλε να καλλιεργηθούν και να διαμορφωθούν χαρακτήρες, που βασίζονται στον αγώνα των Ζαπατίστας για την εκπλήρωση των «13 διεκδικήσεών» τους και στη μόνιμη αντίσταση ενάντια στην κακή διακυβέρνηση. Στην «Τρίτη Συνάντηση των Λαών των Ζαπατίστας με τους Λαούς του Κόσμου, οι Ζαπατίστας και η Comandanta Ramona» τον Δεκέμβριο του 2007, οι μητέρες Ζαπατίστα περιγράφουν, πώς «αντιστέκονταν μαζί με τα παιδιά τους». Εδώ, μίλησαν για την θάρρος που επέδειξαν τα παιδιά τους σε δύο διαφορετικές περιπτώσεις: όταν πολλοί άνδρες πήγαν να πολεμήσουν το 1994 και άφησαν τις περισσότερες γυναίκες και τα παιδιά πίσω στις κοινότητές τους και όταν, λίγο μετά την ίδρυση των στρατοπέδων και τα σημεία ελέγχου, αντιμετώπισαν κατά πρόσωπο τους στρατιώτες και τους φώναξαν, να φύγουν.

Επιπλέον, οι εν λόγω γυναίκες Ζαπατίστας τόνισαν, ότι τα παιδιά ήταν σε θέση να κάνουν οποιαδήποτε δραστηριότητα ή εργασία, ότι είχαν τα ίδια δικαιώματα και ότι, κατά συνέπεια, ήταν αναγκαίο να τους δώσουν ιδέες και να τους διδάξουν, πώς να συνεργάζονται με άλλους μέσα στις κοινότητές τους. Στην ουσία, αυτή η άποψη αντιπροσώπευε απλά την αναγνώριση των ενηλίκων, ότι τα παιδιά είναι σύντροφοί τους – οι οποίοι συμμετείχαν ενεργά στη δημιουργία και τη διατήρηση των διαφορετικών χώρων της αντίστασης και της αυτονομίας των Ζαπατίστας και τους οποίους θα έπρεπε να συνοδεύουν στη διαδικασία της μάθησης τους. [θα πρέπει να θυμόμαστε σε αυτό το σημείο ότι πολλές από τις προκηρύξεις που υπογράφονται από τον Υποδιοικητή Μάρκος ξεκίνησουν με την διατύπωση, ότι γράφει «στο όνομα των παιδιών, των ηλικιωμένων, των γυναικών και των ανδρών του EZLN», που δείχνει ότι οι νέοι θεωρήθηκαν ένα θεμελιώδες μέρος της διοργάνωσης (όπως αποδεικνύεται από τις ίδιες τις Ζαπατιστικές κοινότητες).]

“Τους φερόμαστε σαν παιδιά”

Ο τύπος της ηθικής εκπαίδευσης, που παρέχεται στα παιδιά Ζαπατίστας, έγινε πολύ σαφέστερος τον Ιανουάριο του 2003, όταν ο EZLN έστειλε επιστολή προς τη βασκική οργάνωση Euskadi Ta Askatasuna (ETA). Σε αυτό το μήνυμα, το θέμα αναφέρθηκε με ιδιαίτερη έμφαση, καθώς η ηγεσία των Ζαπατίστας θέλησε να υπογραμμίσει, ότι οι νέες γενιές εκπαιδεύτηκαν στη βάση της ελευθερίας του λόγου, του σεβασμού της διαφορετικότητας της σκέψης και με την αντίληψη να επιτρέπουν στα λόγια και στην κατανόησή τους, να καθοδηγούνται από την καρδιά.

Και ήταν μέσα από τις δηλώσεις, τις επιστολές και τις ιστορίες που εκδίδονταν από τον EZLN (μεταξύ του 1994 και του ανακοινωθέντος της 4ης Αυγούστου, 2013), που ο κόσμος μπορούσε να δει, πώς οι ενήλικες Ζαπατίστας αντιλαμβάνονται και αντιμετωπίζουν, όχι μόνο τα παιδιά Ζαπατίστας, αλλά και εκείνους, που συμμερίζονται τον σκοπό τους. Εκεί ήταν, για παράδειγμα, μια σειρά από ιστορίες που απευθύνονται σε παιδιά ή που σχετίζονται με την παιδική ηλικία, όπως: El Cuento del

Rabito de la NUBE, El cochecito abollado, La pedagogía del machete, El marxismo Segun la insurgenta Erika, Cuento de la piedrecita inconforme, Los Diablos del nuevo Siglo, El Andulio y el cuento de los abujeros, και El amor Segun el Andulio. Με απλή, παιχνιδιάρικη και άμεση γλώσσα, αυτές οι ιστορίες προσπάθησαν, να αφηγηθούν (χωρίς να κρύβουν την πραγματικότητα, αλλά λαμβάνοντας υπόψη την ηλικία και τις γνώσεις του αναγνώστη) μια σειρά από διαφορετικές καταστάσεις, γεγονότα, ανέκδοτα, ιδέες, ή τις αρχές που σχετίζονται με το όραμα του αγώνα των Ζαπατίστας .

Η δημιουργία των Caracoles και των Επιτροπών της Καλής Διακυβέρνησης (Juntas de Buen Gobierno – JBGs) τον Αύγουστο του 2003, εν τω μεταξύ, αποτέλεσαν μια ισχυρή ιεράρχηση των δραστηριοτήτων, που σχετίζονται με την υγεία και την εκπαίδευση, με την ενεργό συμμετοχή των παιδιών και των νέων (επιπροσθέτως αντιπροσωπεύοντας ένα νέο στάδιο στην πολιτική οργάνωση των κοινοτήτων των Ζαπατίστας). Σχεδόν δέκα χρόνια μετά την εξέγερση, τα παιδιά που είχαν δει την επεμβατική άφιξη του στρατού, τον κυνισμό της ομοσπονδιακής κυβέρνησης, τα ψέματα των πολιτικών κομμάτων και τον πατερναλισμό της εξωτερικής στήριξης, ήταν τώρα νέοι άνθρωποι, που ήξεραν ότι δεν μπορούσαν να αναμένουν καμία πραγματική αλλαγή από τα κρατικά ιδρύματα και ότι ήταν αυτοί που έπρεπε να αναλάβουν την ευθύνη της εκπαίδευσης και της υγείας στις κοινότητές τους. Τώρα πήραν το ρόλο των φορέων προώθησης της υγείας και της εκπαίδευσης και άρχισαν, να αποφασίζουν ποιες ενέργειες έπρεπε να γίνουν και πώς θα μπορούσαν να τις αναλάβουν, σε συνδυασμό με το συντονισμό της Καλής Διακυβέρνησης.

Η πλειοψηφία των φορέων προώθησης της υγείας ήταν άνδρες μεταξύ 15 και 30 ετών και ανέλαβαν καθήκοντα, όπως: διάγνωση και θεραπεία των πολιτών, οργάνωση και συμμετοχή σε διάφορες συνελεύσεις και συνεδριάσεις με στόχο την ενίσχυση του τομέα της υγείας στις αυτόνομες κοινότητες των Ζαπατίστας και να μάθουν περισσότερα για το πώς να θεραπεύουν σωστά τους ασθενείς. Ο Alejandro Cerdo περιγράφει αυτή τη διαδικασία σε

μεγαλύτερο βάθος στο βιβλίο του «Φανταστείτε τον Ζαπατισμό: Πολυπολιτισμικότητα και αυτονομία των ιθαγενών στην Τσιάπας από μια Αυτόνομη Κοινότητα», ("Imagining Zapatismo: Multiculturalism and Indigenous Autonomy in Chiapas from an Autonomous Municipality")

Σε ό, τι αφορά την εκπαίδευση, γράφει ο Bruno Baronnet, κάποιες κοινότητες άρχισαν, να βγάζουν τους δικούς τους εκπαιδευτικούς από το 1995, επιδιώκοντας να τους εκπαιδεύσουν και να δημιουργήσουν τα δικά τους σχολεία. Ο μέσος όρος ηλικίας αυτών των υποστηρικτών εκπαίδευσης ήταν τα 20 έτη και είχαν επιλεγεί και συνοδεύονταν από ενήλικες, ώστε να μπορούν υπεύθυνα να εκτελούν τα καθήκοντά τους. Και πάλι, ήταν κυρίως άνδρες (είτε άγαμοι είτε με μικρά παιδιά), που είχαν σπουδάσει στα Κρατικά δημοτικά σχολεία νωρίτερα στη δεκαετία του '90. Μεταξύ του 1997 και του 2000, τα παιδιά που προέρχονταν από οικογένειες των Ζαπατίστας αποκλείστηκαν από τα επίσημα κρατικά σχολεία, έτσι ώστε η εκπαιδευτική αυτοδιάθεση σταθερά αυξήθηκε καθώς οι υποστηρικτές έγιναν οι κύριοι παράγοντες στην αυτόνομη εκπαίδευση των ντόπιων παιδιών. Η διαδικασία αυτή στη συνέχεια θα ενισχυθεί περαιτέρω από τη δημιουργία των Επιτροπών της Καλής Διακυβέρνησης.

Το παρόν κείμενο είναι μέρος μιας παρουσίασης για τα παιδιά Ζαπατίστας, που γραφτηκε αρχικά στα Ισπανικά από τον Eliud Torres και δημοσιεύεται στο https://subversiones.org/archivos/117457.

Μετάφραση και επιμέλεια από τα Ισπανικά στα Αγγλικά, Oso Sabio στο https://www.europazapatista.org/index.php?post_id=7418

Μετάφραση, επιμέλεια από τα Αγγλικά στα Ελληνικά, Σύλβια Βαρνάβα

Πηγή: https://omniatv.com/blog/

Συνέντευξη με Δάσκαλο και Μαθητή για τον Κοινωνικό Αντιφασισμό

Ένα ωραίο απόγευμα, λίγο προτού ξεκινήσει το πανεκπαιδευτικό συλλαλητήριο ενάντια στη διάλυση της δημόσιας παιδείας, βρεθήκαμε στα γραφεία της ΔΟΕ με τον Στέλιο Φωκιανό, δάσκαλο σε σχολείο του Κερατσινίου, και τον Φραγκίσκο, μαθητή λυκείου, για να κουβεντιάσουμε για το τι εστί κοινωνικός αντιφασισμός και πώς εκφράζεται στην πράξη.

Το ναζιστικό φαινόμενο βρίσκεται αναμφίβολα σε άνοδο, αποκτώντας ρίζες και στη νεολαία. Ποια είναι η παρούσα κατάσταση στα σχολεία σε σχέση με τις ναζιστικές ιδέες; Πόσο οργανωμένα παρεμβαίνουν οι ναζί σε αυτές τις ηλικίες;

Δάσκαλος: Από την κατοχή και τον εμφύλιο μέχρι σήμερα υπάρχει ένα κομμάτι της κοινωνίας, γύρω στο 6-7%, με ακροδεξιά και φασίζουσα νοοτροπία. Άλλωστε, ο δωσιλογισμός της κατοχής όχι μόνο δεν τιμωρήθηκε αλλά κυβέρνησε από το ’50 και έπειτα. Το κομμάτι λοιπόν αυτό παραμένει αταλάντευτο και σήμερα, και ή θα κάτσει στη γωνιά του ή θα είναι αντίπαλοί μας. Νομίζω ότι δεν μπορούμε να διεκδικήσουμε ένα κομμάτι από εκεί πέρα, επειδή δήθεν έχουν παρασυρθεί, αφού ξέρουν πολύ καλά τι κάνουν.

Μαθητής: Σε κάποια σχολεία οι ναζί είναι πιο οργανωμένοι αλλά στα περισσότερα σχολεία είναι διάσπαρτοι και κρύβονται. Υπάρχει λοιπόν ένα διάχυτο πράγμα και όχι ένα οργανωμένο ναζιστικό μέτωπο, για τον λόγο ότι η Χρυσή Αυγή δεν θέλει για την ώρα να εμφανιστεί οργανωμένα. Αυτό όμως που με φοβίζει είναι πως στα σχολεία η Χρυσή Αυγή παρεμβαίνει κυρίως με ανθρώπους της στους συλλόγους γονέων. Έτσι προσπαθεί να

διεισδύσει στα σχολεία. Για παράδειγμα, πέρυσι τον Νοέμβριο υπήρχαν αιτήματα από συλλόγους γονέων να μην γίνει γιορτή για το Πολυτεχνείο. Επιπλέον, κίνδυνο αποτελούν φασίστες καθηγητές, οι οποίοι μπορούν να επηρεάσουν τα παιδιά και φυσικά τέτοιοι υπάρχουν και είναι δύσκολο να αντιμετωπιστούν. Ειδικά, αν τέτοιοι φασίστες καθηγητές έχουν τον κατάλληλο τρόπο να περνούν πράγματα στα παιδιά, αν έχουν δηλαδή μεταδοτικότητα, μπορεί να γίνουν πολύ επικίνδυνοι. Είναι λοιπόν άλλο να διαχέει τον φασισμό ένας καθηγητής ή ένας σύλλογος γονέων και άλλο να υπάρχει ένας χρυσαυγίτης μαθητής, που αντιμετωπίζεται πολύ πιο εύκολα. Τα παιδιά από μόνα τους δεν έχουν καμία εξουσία στο τι γίνεται στο σχολείο και έτσι δεν μπορούν να αντιμετωπίσουν έναν καθηγητή ή ένα μέρος του συλλόγου γονέων.

Ο κοινωνικός αντιφασισμός περνά και μέσα από τα σχολεία. Ποιες προσπάθειες έχουν γίνει από δασκάλους και καθηγητές για την καταπολέμηση των ναζιστικών ιδεών στα σχολικά περιβάλλοντα και ποιες είναι οι προοπτικές τους;

Δάσκαλος: Πρέπει να έχουμε υπόψη μας ότι υπάρχει μεγάλη διαφορά ανάμεσα στα δημοτικά και στα γυμνάσια/λύκεια. θα μιλήσω λοιπόν για το πώς μέσα από το σωματείο δασκάλων «Νίκος Πλουμπίδης» των σχολείων Κερατσινίου – Περάματος αντιμετωπίσαμε όχι μόνο τον φασισμό αλλά και τη γενικότερη επίθεση στην κοινωνία, ένα κομμάτι της οποίας είναι και ο φασισμός.

Το 2010 αποφασίσαμε ο σύλλογος γονέων και ο σύλλογος διδασκόντων από κοινού να φτιάξουμε ένα κοινωνικό παντοπωλείο, βλέποντας τη φτώχεια που έρχεται. Αυτή η πρωτοβουλία δεν ήρθε σαν κεραυνός εν αιθρία, αλλά στηρίχθηκε σε μία εξαιρετική συνεργασία με τους γονείς, που είχε αρχίσει με την απεργία του 2006 αλλά και με την καμπάνια «Ένα Σχολείο για τη Γάζα». Αλλά και το 2007 έγινε μία χωρίς προηγούμενο δεκαήμερη κατάληψη του δημοτικού με έγγραφη συναίνεση και των γονέων, προκειμένου να καλυφθούν τρία κενά δασκάλων. Το σχολείο δεν λειτουργούσε αλλά γινόταν αντιθεσμικό πρόγραμμα με συνελεύσεις, πολιτιστικές

εκδηλώσεις και πολιτικές κουβέντες, όπως μαθήματα στις μεγαλύτερες τάξεις για την ιστορία του ελληνικού εργατικού κινήματος. Μετά από δέκα ημέρες καταφέραμε και κερδίσαμε να έρθουν τρεις δάσκαλοι στο σχολείο. Όλα αυτά είναι πολύ σχετικά με το θέμα μας.

Το 2010 λοιπόν, αποφασίζουμε να κάνουμε κοινωνικό παντοπωλείο. Και το κάνουμε με γονείς, απλούς μη πολιτικοποιημένους ανθρώπους, οι οποίοι όμως λένε αυτό που λέει και η BIOME, δηλαδή το «αν δεν θέλετε εσείς, τότε μπορούμε εμείς». Και εννοούν ότι, αν οι άνθρωποι πεινάνε, θα το φροντίσουμε εμείς, αν το σχολείο υποφέρει οικονομικά, θα το φροντίσουμε εμείς, χωρίς χορηγούς και ενάντια στην ανάθεση, με αυτοδιαχείριση και με σχέσεις εμπιστοσύνης και αγάπης. Ορίσαμε το κοινωνικό και αλληλέγγυο λέγοντας ότι μπορεί ο καθένας να προσφέρει, όπως λόγου χάρη ένας επιχειρηματίας, αλλά ανωνύμως. Μας ενισχύουν και σωματεία εργαζομένων με τρόφιμα αλλά και δωρεάν υπηρεσίες.

Έτσι, μαζεύουμε τρόφιμα, από τα οποία σιτίζονται 65 οικογένειες της γειτονιάς. Εδώ και έναν χρόνο έχουμε μπει και σε μία εναλλακτική παραγωγική διαδικασία. Παρασκευάζουμε ένα σαπουνάκι με τη σφραγίδα «αλληλεγγύη», με καθαρό λαδάκι και αιθέρια έλαια, το οποίο διανέμουμε εξαιρετικά φθηνά σε 100 διαφορετικούς εργασιακούς χώρους στην Αττική και από το οποίο βγαίνουν τα έξοδα σίτισης για τις 65 αυτές οικογένειες. Ταυτόχρονα, παράγουμε και διακινούμε και απορρυπαντικό, για την παρασκευή του οποίου κάνουμε και σεμινάρια στον κόσμο, για να το παρασκευάζει μόνος του. Στη διαδικασία παραγωγής συμμετέχουν και τα παιδιά του σχολείου.

Με όλα αυτά καταφέρνεις να αντιμετωπίζεις το πρόβλημά σου συλλογικά και να δείξεις ότι και στην οικονομία υπάρχουν εναλλακτικές αλλά και ότι το πιο καλό είναι το πιο φθηνό. Φέρνεις έμπρακτα την αλληλεγγύη σε έναν κρατικό θεσμό ως αντιθεσμό, το βάζεις σε όλα τα επίπεδα της δραστηριότητας ενός σχολείου, δηλαδή και μέσα και έξω από την αίθουσα διδασκαλίας, και, τέλος, δημιουργείς σχέσεις που είναι κόντρα στον φασισμό. Αυτό το παντοπωλείο είναι μέσα στο σχολείο. Σε αυτό δουλεύουν

μαζί τόσο τα παιδιά των οικογενειών που προσφέρουν, όσο και τα παιδιά των οικογενειών που παίρνουν βοήθεια, και έτσι σπάμε την ενοχή και τη ντροπή και το ταμπού αυτού που έχει και αυτού που δεν έχει. Άρα κατακτάς την ισοτιμία.

Έτσι, φτιάχνεις ένα σχολείο, το οποίο παράλληλα με την αλληλεγγύη αναπτύσσει μία δημοκρατία, όπου ανθίζουν οι ψυχές των ανθρώπων και των παιδιών, και παράγει έναν πολιτισμό. Πέρυσι τον Ιούνιο με τα παιδιά της έκτης δημοτικού ανεβάσαμε την θεατρική παράσταση «Το μεγάλο μας τσίρκο». **Τον φασισμό, λοιπόν, δεν τον χτυπάς μόνο με συλλαλητήρια, αλλά σε όλες τις εκδηλώσεις της ζωής και στην καθημερινότητα.** Καταρρίπτουμε με αυτήν τη λογική το στερεότυπο της αριστεράς ότι όλα αυτά δεν λύνουν το πρόβλημα, ότι είναι χριστιανικά και φιλανθρωπικά. Υπάρχουν άλλα εφτά κοινωνικά παντοπωλεία μόνο στο Κερατσίνι, αλλά και σε όλη την Ελλάδα δεν υπάρχει σχολείο που να μην έχει μία δομή αλληλεγγύης, μικρή ή μεγάλη.

Υπάρχει μία (δυσ)αναλογία ανάμεσα στην ύπαρξη δομών αλληλεγγύης και στην παρουσία του ναζισμού; Δηλαδή, πιστεύετε ότι όπου υπάρχουν ισχυρές δομές αλληλεγγύης, μειώνεται η παρουσία και η απεύθυνση των ναζί;

Δάσκαλος: Φυσικά, είμαι πεπεισμένος γι’ αυτό. Το έχω δει στην πράξη. Το Πέραμα έχει τους Γιατρούς του Κόσμου, που είναι μια δομή αλληλεγγύης. Όπου υπάρχουν τέτοιες δομές και αναπτύσσεται ένας άλλος πολιτισμός, η Χρυσή Αυγή είναι απέξω. Η Χρυσή Αυγή Περάματος πήγε στο σχολείο, που είναι δίπλα στα τοπικά γραφεία τους, και πρότεινε να ενισχύσει το κοινωνικό παντοπωλείο του σχολείου αλλά εισέπραξε άρνηση. Αυτό που κάνουμε εμείς αποπνέει αγάπη και συλλογικότητα, ενώ η Χρυσή Αυγή αποπνέει νταβατζιλίκι. Επιπλέον, όταν βοηθάμε ο ένας τον άλλο, αυτό σημαίνει πως κάνουμε και αγώνες μαζί. Και τέτοιοι αγώνες έχουν γίνει. Όταν χρειάστηκε οι γονείς εργαζόμενοι στον δήμο να διεκδικήσουν τα δεδουλευμένα τους, τότε μαζευτήκαμε εκατό. Το ίδιο συνέβη και με τη 10ήμερη κατάληψη του σχολείου αλλά και με τους αγώνες της γειτονιάς για την απομάκρυνση των κεραιών κινητής τηλεφωνίας από την περιοχή.

Τι νομίζετε ότι πραγματικά ελκύει κάποιον και ειδικά έναν έφηβο στις ναζιστικές ιδέες;

Δάσκαλος: Η Χρυσή Αυγή βρίσκει απάγκιο σε ανθρώπους με χαμηλή αυτοεκτίμηση, που κανιβαλίζουν και είναι επιρρεπείς στον κοινωνικό αυτοματισμό. Το βλέπουμε και στα σχολεία, όπου έχουν εμφανιστεί γονείς κρυπτο-χρυσαυγίτες και με πολύ έμμεσο τρόπο προσπαθούν να αποτρέψουν να πάμε σε θεατρικές παραστάσεις με θέμα τον ρατσισμό ή απαξιώνουν όσους σιτίζονται από το κοινωνικό παντοπωλείο. Ωστόσο, οι άνθρωποι αλλάζουν. Δύο ώρες μετά τη δολοφονία του Παύλου Φύσσα, άνθρωποι στη γειτονιά, που τους ξέρουμε, ήρθαν και μας βρήκαν και μας είπαν ότι ένιωσαν πάρα πολύ άσχημα, γιατί ψήφισαν Χρυσή Αυγή και δεν μπορούν να συγχωρήσουν τον εαυτό τους.

Μαθητής: Τα παιδιά στην εφηβεία είναι επιρρεπή στη μόδα και τώρα έγινε μόδα να είσαι χρυσαυγίτης. Η “μόδα” αυτή δεν βρήκε τυχαία απήχηση αλλά για κάποιους λειτούργησε ως “κάλυψη”, για να το παίξουν κάποιοι στο σχολικό περιβάλλον και να εμφανιστούν ότι “έχουν γνωριμίες” και ότι μπορεί να τις ενεργοποιούν για να λύνουν τις διαφορές τους. Επιπλέον, πολλά παιδιά η Χρυσή Αυγή τα τράβηξε γιατί οι γονείς τους είχαν μία κακή οικονομική κατάσταση, υπήρχε ένα κακό κλίμα στο σπίτι και όλο αυτό το κενό και το αρνητικό συναίσθημα βρήκε διέξοδο στην ένταξη σε μία ομάδα. Επίσης, πολλά παιδιά είχαν πολύ μίσος μέσα τους και έπρεπε κάπου να το διοχετεύσουν. Αλλά και το bullying για εμένα είναι μία πηγή ρατσισμού. Κάθε παιδί που λυντσάρει ή λυντσάρεται ή ακόμη και παραμένει παρατηρητής σε φαινόμενα bullying, επηρεάζεται και γίνεται επιρρεπές στον φασισμό. Βεβαίως το bullying υπάρχει πολλά χρόνια αλλά τώρα αυξήθηκε και πλαισιώθηκε από τον ναζισμό.

Ο ναζισμός είναι αντικοινωνικό φαινόμενο, ακριβώς γιατί δεν ανέχεται ούτε καν το δικαίωμα ύπαρξης στη διαφορετικότητα. Ποιες οι επιπτώσεις από την απήχηση τέτοιων ιδεών στις σχολικές κοινότητες;

Μαθητής: Έχει αυξηθεί πολύ το φαινόμενο της στοχοποίησης

μεταναστών μαθητών. Παράλληλα, υπάρχει ένας ρατσισμός μεταξύ κοινωνικών τάξεων ανάμεσα στους μαθητές. Δηλαδή ένας αμοιβαίος ρατσισμός ανάμεσα σε παιδιά εύπορων και φτωχών οικογενειών. Και αυτήν τη στιγμή την ισορροπία κρατούν τα παιδιά που προέρχονται από μεσαία στρώματα. Πολλά δε παιδιά, που είναι φασίστες, χωρίς να είναι απαραίτητα από φτωχές οικογένειες, υποδαυλίζουν αυτήν τη σύγκρουση. Έτσι, η μεσαία τάξη γίνεται ο ρυθμιστικός παράγοντας ανάμεσα στον πλούτο και στη φτώχεια και προσπαθεί να κρατήσει μία ηθική ισορροπία.

Το σχολείο είναι μία μικρογραφία της κοινωνίας μας, μίας βαθιά διαστρωματωμένης και ιεραρχικής κοινωνίας σε κατάσταση σήψης και διάλυσης. Πώς ενισχύει τις ναζιστικές ιδέες στα σχολεία η επικράτηση ολοκληρωτικών λογικών σε κεντρικό πολιτικό επίπεδο;

Δάσκαλος: Σε αυτές τις συνθήκες, οι δάσκαλοι είναι αντιμέτωποι με δύο επιλογές. Είτε να επανακαθορίσουν τον ρόλο τους ως δάσκαλοι είτε να υποταχθούν εντελώς. Η μεγάλη πλειοψηφία των δασκάλων έχει αποφασίσει να βάλει το λιθαράκι της απέναντι στην κοινωνική σήψη. Μας δίνεται μια μεγάλη ευκαιρία και νομιμοποιούμαστε να ξαναθέσουμε το μάθημα της ιστορίας από την αρχή. Έτσι, για παράδειγμα, το σωματείο μας ο Πλουμπίδης έχει φτιάξει ένα ολοκληρωμένο ιστορικό υλικό για τον φασισμό από βιβλία, κείμενα, φωτογραφίες και βίντεο σε ψηφιακή μορφή, το οποίο μοιράζει στα παιδιά. Επιπλέον, με τα παιδιά πήγαμε στο μνημείο της ιστορικής μάχη της ηλεκτρικής, όπου οι αντάρτες του ΕΛΑΣ έσωσαν το εργοστάσιο από τους Γερμανούς κατά την αποχώρησή των τελευταίων, όπως και παλιοί αντάρτες ήρθαν και μίλησαν στα παιδιά. Αλλά και τον Μάη θα πάμε στο μπλόκο της Κοκκινιάς. Τέτοιες εκδηλώσεις και δράσεις γίνονται σε σχολεία σε όλη την Ελλάδα. Αυτά η πλειοψηφία της κοινωνίας τα επικροτεί και τα επιβραβεύει. Έτσι, μπορούμε να αποτελέσουμε από τα κάτω –και το κάνουμε– το αντίπαλο δέος ενάντια στον άνωθεν επιβαλλόμενο εκφασισμό της κοινωνίας.

Μαθητής: Σίγουρα οι μαθητές επηρεάζονται αρκετά από επιδράσεις που έρχονται απέξω, ωστόσο σε μικρότερο βαθμό από ό,τι άλλοι κοινωνικοί χώροι. Έτσι, μπορεί να τους επηρεάσει για

παράδειγμα πολύ ένα κείμενο που θα τους μοιράσεις. Κάθε παιδί θέλει να νιώσει μεγάλος και γι' αυτό θα επηρεαστεί από αυτά που θα του πει ένας μεγάλος. Τα κανάλια αλλά και το ίντερνετ παίζουν για τα παιδιά έναν τεράστιο ρόλο. Πολλά παιδιά βλέπουν άπειρες ώρες τηλεόραση, βλέποντας ό,τι σαχλαμάρα να 'ναι. Μετά τη δολοφονία του Παύλου Φύσσα, που πολλά από τα κανάλια ξαφνικά έβγαλαν "αντιφασισμό", πολλοί μαθητές θίχτηκαν. Εκείνα τα παιδιά, που καθοδηγούνταν απόλυτα από τη Χρυσή Αυγή κατ' επιλογή τους, βέβαια δεν άλλαξαν. Άλλαξαν όμως όσοι φλέρταραν με τη Χρυσή Αυγή. Και άκουσα από πολλά παιδιά τη φράση «ε, όχι και έναν 34χρονο Έλληνα». Και αυτό είναι μία τεράστια συζήτηση, δηλαδή το πώς τόσος κόσμος ευαισθητοποιήθηκε με το ότι ο Φύσσας ήταν Έλληνας, και αυτό γιατί φοβήθηκαν ότι ίσως κάποια στιγμή αποτελέσουν και αυτοί στόχο των ναζί.

Εκφράζεται κοινωνικός αντιφασισμός από μαθητές και μαθητικές ομάδες, πώς εκδηλώνεται, πόσο οργανωμένος είναι και πώς μπορεί να διευρυνθεί;

Μαθητής: Το μεγαλύτερο όπλο των αντιφασιστών και στα σχολεία είναι η ενημέρωση. Σε ένα σχολείο, βασικό ρόλο στην ενημέρωση μπορεί να παίξει το μάθημα της ιστορίας. Ηθελημένα ή μη, στο μάθημα της ιστορίας, όπως γίνεται αυτή τη στιγμή, παραλείπονται ή αποσιωπώνται διάφορα σημεία, όπως η δράση του ΕΛΑΣ στην κατοχή. Φυσικά είναι και στην προσωπικότητα του κάθε καθηγητή πόση μεταδοτικότητα έχει και πόσο μπορεί να περάσει αντιφασιστικά μηνύματα στα παιδιά. Δυστυχώς, ως προς τον αντιφασισμό οι μαθητές μπορούμε να κάνουμε λίγα πράγματα. Γιατί ο συμμαθητής, ενώ μεγαλοποιεί την αυθεντία του καθηγητή, μηδενίζει και δεν ακούει τις απόψεις των συμμαθητών του. Έτσι, πολλά παιδιά προσπαθούν ατομικά να αποτρέψουν τους συμμαθητές τους από την επιρρέπεια στις ιδέες της Χρυσής Αυγής, αλλά λόγω του πράγματος αυτού πολύ δύσκολα βρίσκουν ανταπόκριση.

Υπάρχουν ομάδες αντιφασιστών μαθητών, αλλά έχουν μικρό αντίκτυπο. Το πρόβλημα είναι πως όσοι μαθητές ασχολούνται είναι λίγοι, ενώ υπάρχουν πολλοί μαθητές, που ενώ συμφωνούν με τον αντιφασισμό, λειτουργούν με την ανάθεση. Περαιτέρω, οι

περισσότεροι μαθητές έχουν πολύ φορτωμένο πρόγραμμα, ενώ λειτουργούν με τον αυθορμητισμό, και έτσι δυσκολεύονται να έχουν μία συνεπή συμμετοχή σε αντιφασιστικές συλλογικότητες.

Θα ήθελα ένα τελευταίο σχόλιο, για να κλείσουμε την κουβέντα μας.

Δάσκαλος: Με την επίθεση που σήμερα δέχεται η κοινωνία, οι δάσκαλοι, που έχουν μία κοινωνική προσφορά και δράση, πρέπει να έχουν μία ολιστική αντιμετώπιση του θέματος. Πρέπει δηλαδή ως δασκάλους πια να μην μας απασχολεί μόνο η διδασκαλία του παιδιού αλλά και αν το παιδί έχει να φάει, αν έχουν δουλειά οι γονείς του και ποια είναι η κατάσταση στη γειτονιά. Και οι υποχρεώσεις μας δεν πρέπει να σταματάνε στην αίθουσα διδασκαλίας αλλά να διευρύνονται στις δομές αλληλεγγύης και στις κοινωνικές δράσεις. Να βλέπουμε το σχολείο ως ένα κομμάτι της γειτονιάς. Τα πάντα όλα δηλαδή. Γι’ αυτό, ξαναθυμίζω το ζήτημα των εναλλακτικών παραγωγικών δομών. Το σαπουνάκι αλληλεγγύης που φτιάχνουμε έχει τον συμβολισμό του και το τελικό του αποτέλεσμα. Ζητούμενο λοιπόν είναι η σχολική κοινότητα να ανοίξει παράθυρα στην κοινωνία, στη γειτονιά. Έτσι απαντάμε και στη ρητορική του συστήματος περί ανοιχτού σχολείου, εννοώντας ανοιχτού στην αγορά. Εμείς λέμε βεβαίως ανοιχτό σχολείο αλλά ανοιχτό στην πραγματική ζωή, σε όλα τα επίπεδά της, στον πολιτισμό, στην οικονομία και στην πολιτική.

Μαθητής: Όλοι μας, όλα τα παιδιά, φοβόμαστε τι θα γίνει μετά. Και αυτός ο φόβος καλλιεργεί τον φασισμό. Η αγωνία για το μέλλον, για την επαγγελματική και οικονομική αποκατάσταση δημιουργεί άγχος και φόβο, που δημιουργεί την ανάγκη για στηρίγματα. Ένα τέτοιο στήριγμα μπορεί να αποτελέσει και η Χρυσή Αυγή, που κάποια παιδιά –κυρίως από τα επαγγελματικά λύκεια– τη βλέπουν και σαν τρόπο επαγγελματικής αποκατάστασης.

Το κείμενο δημοσιεύτηκε στο Περιοδικό Βαβυλωνία #Τεύχος 13